

יאמרו דעת

גליון ז', תשרי תשע"ז

בעניני טהרות שבחג הסוכות

בדין טומאת ע"ה ברגל ✪ בדין אתרוג של תרומה טהורה לא יטול בדעת הר"מ ✪ באור ענין הויות דרב ושמואל קא חזין הכא ✪ מקצת הלכות ע"ה ✪ בדין סוכה בבית המקבל טומאת נגעים ✪ בדין נטילת אזוב של תרומה להזאת מי חטאת ✪ בדין ידות הכלים שנשברו האם מסככים בהם ✪ בדין חבוט רמי בסוכה המדובללת ✪ טומאת מדרס בסולם ✪ בדין מסכך בשברי אוכלין ✪ בדין ביטול עפר לענין סוכה וטומאת מת ✪ בדין סיכוך באוכל שאינו מוכשר ✪ בדין עוקץ אתרוג ✪

בדין משמרת תרומות

הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א

לה אף ברה"י ונימא
דאפילו בספק

טומאה ברה"י דבעלמא דיינינן ליה כטמא וכיון שכן לכאורה בטל דינא דמשמרת, מ"מ בתרומה מחמירין למיחש דילמא לא נטמאה וצריך לשמרה בטהרה לרבי אליעזר וצ"ע. ובאמת מצאתי בפנ"י שתמה בדברי התוס' אמאי לא כתבו לתרץ דאיירי בספק טומאה ברה"י והיא טמאה מספק מה"ת, מ"מ לר"א איכא דינא דמשמרת משום שמא יבא אליהו ויטהרנה. עכ"ד.]

ונראה לענ"ד דמיסתבר דבהני גווני באמת איסור לאו ליכא ורק חובת מצות משמרת בלבד, דמקרא דמשמרת ילפינן לעשות שמירה מעולה לשמור את הקדשים והתרומה מכל משמר. [וכע"ז מצינו באחרונים לענין חובת שמירה מחימוץ לעגבי מצה ועיין בהערות על הריטב"א שם]. ומיהו עיקר הדבר תימא בעיני, דלכאורה נראה בפשטות דספק טומאה ברה"י הוי היתר גמור וברה"י הוי טומאה גמורה, וצ"ע.

והנה דנו בתוס' אם גם בשריפה ואיבוד בפועל נמי איכא הך חיובא דמשמרת, דיתכן דעיקר קפידת התורה הוא על טומאה בלבד, משום זלזול בקדושה וכך היא באמת דעת רבינו אפרים, וראייתו היא מהא דשורפין את תרומת החמץ בערב שבת, ואי איכא איסור תורה לשרוף תרומה א"כ יבטלו את החמץ וממילא אינה הולכת לאיבוד ולא ישרפנה, אלא מוכח דאין בשריפה כל איסור תורה, עכ"ד.

וטענו רבותינו בעה"ת וכן הר"ן נגד רבינו אפרים דהרי לטמאותה בודאי דמיתסר מטעם משמרת ואפ"ה שנינו דשורפים את תרומת החמץ הטהורה עם הטמאה, ועל כרחך מוכח דכיון דהולך החמץ לאיבוד תו אינו מוזהר על שמירת דבר שעומד לאבדון, וכיון שכן אפילו אי נימא דשריפה מיתסר מן התורה שפיר שרינן לשרוף כיון דהרי חמץ זה הולך לאבדון, א"ד הר"ן. אך דעת רבינו אפרים היא דהרי יכול להצילה מאיבוד ע"י ביטול דהא עדיין זמן היתר הוא, וצ"ל דאינהו דפליגי עליה סברי דמ"מ עומדת החמץ לאיבוד אף לאחר הביטול מחמת איסור האכילה וההנאה דיחול עליה בבוא זמן האיסור וכנראה מלשון התוס'.

ועוד מצינן למימר דאף לאחר הביטול הרי איכא חיוב ביעור מדרבנן ובהכי סגי דייחשב כעומד לאיבוד, וכנראה דבהא פליגי הני רבוותי האם הדין ביעור דרבנן נמי משוי ליה כעומד לאיבוד וליכא גביה דינא דמשמרת, או רק אם הולך לאיבוד מה"ת ע"י חיוב ביעור של תורה. וכעין מה שנו"נ בטומאה דרבנן אי שרי לטמאותה מה"ת, וכמובן דיש לחלק ביניהם, דטומאה דרבנן

הנה מהך
קרא דמשמרת

תרומותי ילפינן בבכורות דף לז. דחייבהאדם לשמור את התרומה שלא יחול עליה טומאה, ואם מטמא אותה בידים עובר מלבד הלאו דבכל קדש לא תגע, גם באיסור עשה דמשמרת תרומות. והנה מהך קרא ילפינן דאף אם אינו מטמא את התרומה בידים אכתי לא סגי ליה, דמלבד זה רמי עליה רחמנא חובת שמירה שלא תטמא, דצריך האדם לשמור את התרומה שלא יחול עליה טומאה אפילו מעצמה, ועליו להניחה במקום מוצנע ומשומר שלא תטמא, וביותר מבואר בגמ' סוכה דף לה: דאף להכשיר את התרומה לקבלת טומאה נמי הוי בכלל איסור.

ובכל הני בודאי דאיכא רק משום ביטול מצות משמרת תרומה, אבל ליכא בהו משום אזהרת לאו דלא תגע. ולא פליגי תנאי אלא בספק תרומה טמאה בזה הוא דנחלקו ר"א ור"י אם חייב להניחה במקום המשתמר ולכסותה, אבל בודאי טהורה אסור בפשיטות, ולדעת רבי יהושע ליכא משמרת אלא בתרומה טהורה בלבד, אבל בספק טומאת תרומה ליכא דינא דמשמרת מפני שבין כך כבר אינה ראויה לאכילת כהן.

והנה אף לרבי יהושע דאית ליה דרשאי לגרום בתרומה תלויה שתטמא, אבל להביא לה טומאה בידים לא שרינן מצד ספק איסור תורה וכמבואר בגמ' פסחים דף טו. ובאמת רבינו הפנ"י תמה מה הטעם לחלק בין בידים לגרמא בלבד, והעלה שם דבאמת מה"ת שרי אף לטמאותה בידים ורק מדרבנן אסרינן לטמאותה בידים, ויעויין שם מה דמייתי מדברי הירושלמי בזה. ברם יש שכתבו דהחילוק הוא משום דנהי דמשמרת ליכא כשהיא תלויה, אבל הלאו עדיין בעינו עומד ומשו"ה אסור לטמאות בידים, עיין בקובץ שיעורים פסחים דף טו. [וראייתו בראש יוסף פסחים דף לח. דכתב דנהי דבתרומה אסור אפילו לגרום טומאה, אבל במעשר שני גרמא מותר ורק בידים ממש הוא דאסור וכדמפורש ברש"י התם, ועיי"ש].

ואיכא לכאורה עוד נפקותא בהא דכתב הרמב"ן ריש חולין דדינא דמשמרת מחדש דאפילו בספק טומאה ברה"י דמדינא ספיקו טהור מ"מ משום קרא דמשמרת יש להחמיר בספק טומאה ברה"י שלא יארע בו טומאה מעין זו, דאין זה נחשב למשמרת כהלכתה, עכ"ד וכה"ד הריטב"א בחידושי חולין שם, ובציוהו"ל פ"ב תרומות אות ל"ב כתב כן גם בדעת רש"י וצ"ע. [ולכאורה היה מקום לדון ולומר לפי דרכו של הרמב"ן, דהוא הדין דמצינן לאוקמי

בדין טומאה אחר הרגל במה שנגע בו ע"ה ברגל הגאון רבי חיים יוז'ק שליט"א

ונראה דלא מחמת קדושת הרגל הוי הכי בפלגש בגבעה לאו רגל הוי אלא דכל מקום דהוי שעת אסיפה לא גזרו בו טומאת ע"ה ורגל הוא שעת אסיפה, ובערוך לנר נדה דף ל"ג: כתב דביום הכפורים אף אם נחשיבו כרגל נוהג בו טומאת ע"ה כיון דלאו זמן אסיפה הוא, ונראה דבערב פסח שהיו כל ישראל באים לירושלים לשחוט הפסח חשיב שעת אסיפה ואף דעדיין לא הוי רגל מ"מ לא יהא בירושלים טומאת ע"ה, [וכע"ז עיין במנ"ח מצוה תק"ט סק"ד שכתב דבקרנן פסח כל המשמרות שוין אע"ג דאינו מקרבנות הרגל משום דהוי זמן שכל ישראל נכנסים בשער אחד], ונראה דאף לילה שאחר צאת הרגל עדיין הוי זמן אסיפה דכיון שלילה אינו זמן יציאה והיו ישראל עדיין בירושלים ולא הלכו לדרכם עד בקר, וכמו כן היו שהביאו קרבנותיהם ביו"ט אחרון והיו מחוייבים מהדין בלינה בירושלים, וכן ביו"ט אחרון שחל ביום ששי הרי כל ישראל נשארו בירושלים בשבת והויא שבת זמן אסיפה כמו הרגל עצמו ועדיין יש בו דין טהרת ע"ה, וכן הוא בירושלמי פ"ג דחגיגה ה"ז [לפרש קרבן העדה] דשבת אחר הרגל אין בו טומאת ע"ה.

והנה במשנה בחגיגה תנן עבר הרגל ליום ששי לא היו מעבירין מפני כבוד השבת, ובתוס' הרא"ש פירש דחל יו"ט אחרון ביום ששי ולא היו מטבילין בשבת שלאחריו מפני כבוד השבת דאין לטרוח בו, וכתב דהא דלא אסרוהו מדינא דאין מטבילין כלים טמאים בשבת הוא משום דהכא ליכא טומאה ממש אלא חומרא בעלמא שהצריכו להטביל, ולכן כתב דאף אי בעלמא טומאת ע"ה בעיא הערב שמש הכא א"צ הערב שמש דהיא טומאה חדשה.

והנה אי נימא כמ"כ דבשבת שאחר הרגל עדיין איכא טהרת ע"ה א"כ לא חזרו הכלים עדיין לטומאתם הישנה, ומדנקט בתוס' רא"ש דמעיך הדין אפשר להטבילם בשבת יהא נפשט שאלתנו הנ"ל דשרי לטבול הכלים ברגל אף שעדיין לא חלה בהם טומאה, אמנם דכיון דלדעת תוס' הרא"ש לא אמרו חכמים דאחר הרגל נטמא מחמת מגעו של הע"ה ברגל אלא הוי טומאה חדשה שתקנו עליו אחר הרגל, א"כ ודאי דא"א לטובלה קודם שחזר לטומאתו, והאין סבר דאפשר לטבולם בשבת לאחר הרגל, ועוד יש להעיר דאם היה הדין דאפשר לטבול קודם שחזר לטומאתו א"כ היה מותר לטבול טבילה זו בשבת דאין כאן תיקון דהרי עדיין אין בו טומאה ולא היה צריך הרא"ש לומר דלא נאסרה טבילה זו מעיקר הדין משום דהיא חומרא בעלמא אלא הול"ל דלא נאסרה משום דעדיין אין כאן כלל טומאה, ולכן נראה דמוכח מהרא"ש דס"ל דגזרו טומאת ע"ה גם בשבת שאחר הרגל ודלא כמ"כ בירושלמי שהבאנו לעיל, ואכן מצינו דהרמב"ם השמיט הך דינא דירושלמי.

בחגיגה כ"ו. אמרין דטומאת ע"ה ברגל טיהרוה רבנן אך אחר הרגל כל מה שנגע בו ברגל חזר לטומאתו, ופרש"י: שאע"פ שעשאן חברים ברגל לא מפני שטהורין הן הלכך לאחר הרגל מגען טמא למפרע. ויש לעיין בכלי שנגע בו ע"ה ברגל האם אפשר להטבילו ברגל כדי לטהרו מטומאה שצריכה לחול עליו אחר הרגל.

והנה ברע"ב רפי"ט דכלים פירש המשנה שם דמפרק המטה להטבילה טהור דעתה המטה מפורקת ואינה מטמאה הנוגע בה, ומטבילה כדי שלא תחזור לטומאתה כשיחברנה, ובתוס' אנשי שם וכן בחזו"א כלים סימן ט"ז סק"כ תמהו דכיון דבשעה שהמטה מפורקת אינה מטמאה א"כ לא מהני טבילה כשהיא מפורקת לענין שלא תחזור לטומאתה כשיחברנה, ומבואר דדעת הר"ש דשייך טבילה גם כאשר הדבר טהור ומהני למנוע שלא תחול עליו אח"כ הטומאה, ובתוס' אנ"ש ובחזו"א נקטו דלא שייך דבר זה ולכאורה גם גבי ע"ה שנגע בכלי ברגל יהא תלוי במחלוקת זו אי מהני טבילה ברגל למנוע שלא תחול הטומאה לאחר הרגל. אמנם נראה דהנה עיקר דין זה דמטה שנתפרקה וחזר וחיברה חוזרת לטומאתה הישנה כתב כן הר"ש בפרק י"ח דכלים מ"ז, והגר"א שם תמה ע"ז דלא מצינו חזרה לטומאה ישנה אלא בכלי מתכות, ולבאר דעת הר"ש נראה דבכלי מתכת שנשבר פקע טומאתו לגמרי ומ"מ גזרו חכמים דאם חזר ועשה מהם כלי דתחזור טומאתו הישנה, אמנם במטה שנתפרקה נראה דהיא עצמה נשארת טמאה גם כשהיא מפורקת אלא דכיון דעתה אינה כלי לכן אינה מטמאה אחרים ולכן כל שחזר וחיברה ונעשית שוב כלי מעתה חוזרת גם לטמאות אחרים, ונראה דדין זה הוא מהתורה ולא תקנת חכמים כמו בכלי מתכות.

ועיין בפ"ג דטהרות מ"ב ובר"ש שם שכתב דשמן או מים שנטמאו וקרשו לא חשיבי לא אוכל ולא משקה וטהורין ואם חזרו ונימוחו חזרו לטומאתן הישנה, וגם בזה יש לתמוה היכן מצינו חזרה לטומאה ישנה חוץ מבגזירת חכמים על כלי מתכות, ונראה דגם בזה הגדר כנ"ל דגם כשקרשו לא פקע טומאתם אלא דאינם מטמאין אחרים דעתה אינם אוכל ואינם משקה אבל כל שחזרו ונימוחו הרי הם בטומאתם הראשונה. ואפשר דגם להר"ש לא יהני טבילה לכלי שנגע בו ע"ה דאין בו עתה כלל טומאה, ול"ד למפרק המיטה דיש בה עתה טומאה.

והנה בעיקר דין זה דלא גזרו טומאת ע"ה ברגל מבואר בגמ' בחגיגה דף כ"ו. דדרשו כן מקרא ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים, הכתוב עשאן כולם חברים, ופרש"י דהך קרא כתיב בפלגש בגבעה שנאספו כל ישראל בגבעה ורגל שעת אסיפה הוא,

<< המשך מהעמוד הקודם

מיסתבר דאין לטמאות בטומאה של תורה, אבל מה שעומד להיות נכלה

במציאות מן העולם לא איכפת לן מה סיבת הכילוי ודו"ק.

ועוד יתכן לחלק ולומר דשאני התם בההיא דשורפין טהורה עם הטמאה, שעושה את מעשה האיבוד בידים ואז באמת אין כל פגם במה שתוך כדי השריפה היא גם נטמאת ע"י שנשרפת עם הטמאה, משא"כ בגוונא שהולך לשרוף לפני זמנו הנכון ועושה מעשה איבוד טרם זמנו, ודו"ק.

ולענ"ד קשה טובא על שיטתו של רבינו אפרים מהא דחזינן דבמשמוש הידים באתרוג של תרומה ומעשר שני נמי איכא איסורא דמשמרת בסוכה לה: והרי שם איירי בודאי רק בהפסד גשמי בלבד ואעפ"כ הוי בכלל הך איסורא דמשמרת וכמבואר ברש"י שם, ודוחק לומר דהתם רק מדרבנן מיתסר וצ"ט בהא מילתא.

ועוד יש לתמוה טובא על שיטתו של רבינו אפרים מהא דמפורש להדיא בירושלמי פ"ח דתרומות הל"ד דאסור לשרוף ולאבד בידים אפילו תרומה תלויה, ומבואר מדברי הירושלמי דאף

שריפה נכלל באיסור דמשמרת תרומותי והדברים צריכים תלמוד, ואולי נימא דהך דירושלמי אינו מדין תורה אלא איסור מדבריהם גרידא, וצ"ע.

ואגב ספוקי מספקא לי האם הך אזהרתא דמשמרת תרומותי קאי רק על הבעלים או גם על איניש אחרני, והנה זה פשוט לענ"ד דהיכא דעביד מעשה איבוד בידים הא מיתסר אכולי עלמא, וכי קמספקא לי היינו לענין חובת השמירה, אם רואה אדם זר תרומה במקום התורפה, האם עליו רמי להניחה למקום המוצנע והמשומר בכדי למנוע את ההפסד שעלול לבוא, או דחובה זו הוטלה רק על הבעלים. והנה העירני יקירי הרה"ג רבי שמעון וייסברג שליט"א דהך דינא דהיסח הדעת האמור בתרומה שאם הסיחו דעתם משמירת התרומה נפסל התרומה וכדאיאתא בפסחים דף לז. זה ודאי קאי רק על הבעלים, דלא יתכן לומר דהיסח הדעת של אדם זר יפסול, ורק היסח הדעת של הבעלים פוסל, ודבריו נכונים, וכיון שכן הדעת נוטה לומר דבאמת ענין השמירה רמי רק על הבעלים, אבל הפסד ואיבוד בידים מיתסר אכולי עלמא, ועדיין צ"ע בנידון זה.

רב תודות למכון שביבי אש בהמצאת המאמר

אמנם בדעת הר"מ אי אפשר לומר כן, דהר"מ ס"ל שסתם ידיים לא עושות משקין להיות תחילה אלא רק ידיים מסואבות שבאו מטומאה ידועה, כך היא שיטת בפה"מ ריש ידיים ובעוד מקומות [עכ"פ, ונחלקו האחרונים אי חזר בו הר"מ מזה בספר], וא"כ אי היו לו סתם ידיים המשקה הוא טהור והדר דינא שיהא צריך בו רצון דווקא. ובמקום אחר מצינו כעין זה בשיטת הר"מ, והוא במשנה מכשירין פ"ו מ"ג: "כל הביצים בחזקת טהרה חוץ משל מוכרי משקה ואם היו מוכרים איתם פרות יבשים טהורות". והיינו שביצים בשוק אי היה מוכר יבש בלבד הוא טהור ואי היה עם משקה הרי הוא טמא, ולכא' יש להקשות הגם שיש כאן משקה מ"מ אין הבלילה לרצון, אמנם פרש הר"מ שם: "אם היו ביצים אצל מוכרי משקה הם נוגעים בהם שידיהם בלולות במשקה לפי שהם סומכים על קליפתם, ואם נגע בהם טמא טימא את המשקה אשר עליהם והוא מטמא אותם בקליפתם כמו שיתבאר בתחילת עוקצין", והיינו שמה שהוא טמא הוא מחמת חשש שנגע בו הטמא בעוד המשקה הזה עליו ומשקין טמאין מטמאין ומכשירין שלא לרצון ומחמת כן הכל בחזקת טומאה. ועכ"פ חזינו מזה שהר"מ פרש דווקא אדם טמא ולא סתם ידיים, וזאת מחמת שיטתו שאין ידיים עושים משקין תחילה.

ובחזו"א מכשירין ו' ט' כתב לבאר בדעת הר"מ, שבדין הבלילה השני לא צריך רצון ממש וניחוחת אלא די כוונה על המעשה ובוזה חשיב הכשר, ולכן כיון שהוא מצמיד את ההושענות הלחות לאתרוג הוי הכשר גם לדעת הר"מ. ובדבריו אלו בא ליישב כמה קושיות בדעת הר"מ, יעוי"ש בכל דבריו, ואכ"מ.

אמנם נראה שאפשר ללמוד אחרת בדעת הר"מ, שמה שכתוב אתרוג של תרומה לא יטול מפני שמכשירה אין הכוונה כמו רש"י ותוס' שמחמת המים של הלולב הוא הוכשר אלא שכיון שכל אדם רצונו שיהיה אתרוג יפה ומהודר ונקי מדיחו במים כדי לצחצחו ומחמת כן הוכשר, ואין הנדון הוא על מה שהוא מוכשר בשעת נטילתו, כדרך שכתבו שאר הראשונים, אלא בסתם כל אתרוג יכול לבא בקל לידי הכשר כיון שיש להדרו, על ידי צחצוח מים, וכנראה שאר הראשונים סברו שלא די בטעם זה שבזה אולי עוד שייך להזהר ומשא"כ בשעת נטילה שמוכשר הוא בקל, אמנם לר"מ שאינו מוכשר בשעת נטילה כיון שהבלילה לא לרצון וכמו שנתבאר בא עם טעם חדש.

וטעם זה כבר הובא בראשונים, דבתוס' ע"ז נט: "וא"ת הא תנן בשלהי תוספתא דטהרות דאתרוגים אין מזלפין עליהם מים [כנראה כוונתם לתוספתא מכשירין, ואצלנו היא כתובה אחרת] וי"ל ה"מ באותם שמוכרים בעיר אבל בא מדרך רחוקה מסבא זלף עליו מים כדי שלא יכמש עוד י"ל דה"מ בשאר ימות השנה אבל בחג מרביצין עליו מים כדי שיהיה הדר כדתנן בסוכה [מב.]. ומהא דצוין לסוכה מב. ששם איתא שהיו נותנין את ההושענות למים כדי שלא יכמושו, ומבואר שיש ענין לזה בהכשר אתרוג, אבל ברש"י הקשה שלא מצינו שם שהיו נותנים את האתרוג במים, אמנם נראה שאין כוונתם לומר שהיו נותנין את האתרוג במים שהרי כתבו לפני כן שהיו מזלפים עליו מים ולא שהיו נותנים אותו במים, וכל מה שהביאו ראיה משם הוא לומר שכמו שמצינו בשאר מינים שהיו שומרים על לחותם בעזרת מים אף באתרוג היו מזלפים עליו מים כדי שיהיה הדר ולא יכמוש, [והיה אפשר לציין שמה שאמרו שכונתם לתן בסוכה היינו בלולב הגזול של תרומה לא יטול והיינו מפני שמכשירה ומחמת כן הוי הכשר שכל אתרוג מזלפים עליו מים, דאין ציון המקום מדברי תוס' עצמן]. עכ"פ עולה מתוס' שמה שהאתרוג מוכשר הוא לא מחמת המגע עם שאר המינים, אלא מחמת עצמו, ונראה שכן למד הר"מ שכיון שכל אתרוג מזלפים עליו מים נמצא שכל אתרוג הוא מוכשר ומחמת כן לא יטלוהו מחמת שמכשירו.

נוטלים אתרוג של תרומה טהורה. בגמ' שם לה: "ושל תרומה טהורה לא יטול פליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר מפני שמכשירה וחד אמר מפני שמפסידה מאי בינייהו כגון שקרא עליה שם חוץ מקליפתה חיצונה למ"ד מפני שמכשירה איכא למ"ד מפני שמפסידה ליכא". ומבואר שנחלקו בטעם הדבר, האם הוא מחמת מה שהוא נפסד ממשומש הידיים או משום ההכשר. והנה על גוף ההכשר פרש"י שם: "שמכשירה. לקבל טומאה דאמרין במתני' [דף מב.] מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת למים בשבת שהיו שורין האגודה בשבת כדי שלא ייבשו וכשנוגעים באתרוג הוכשר לטומאה דכתיב [ויקרא יא] וכי יתן מים על זרע ואסור לגרום טומאה לתרומה דכתיב [במדבר יח] משמרת תרומתי אמר רחמנא עשה לה שימור". והיינו שכיון שיש על ההושענא מים מחמת מה שהשרו אותה במים כדי שלא תכמוש, כיון שהאתרוג נוגע בזה בשעת נטילתו חשיב הכשר. וכן נראה מדברי תוס' שם שהוא סיבת ההכשר. והנה דין משמרת בתרומה הוא רק לענין הטומאה וההפסד ואין איסור להכשיר תרומה ולאוכלה, אלא האיסור כאן הוא להכשיר תרומה שלא לצורך, ובוזה הוא מזמן את הטומאה לכשתבוא, והיינו שאי לא היה מוכשר לא היה מקבל טומאה ובוזה שהוא מכשירה הוא עושה פעולה שיכולה לבא לידי טומאה, ואינו מטמא את התרומה בידיים אלא נחשב כריעותא בשמירת התרומה וכאילו מניח את התרומה במקום התורפה, והגם שאינו מטמא בידיים מ"מ אינו שמור, ולכן יש איסור להכשירה.

והנה נחלקו הראשונים בכל דין הכשר, דדעת כל הראשונים חוץ מהר"מ [והמאירי שכתב כמותו] דדי במה שהמשקה נתלש לרצון פעם אחת ובוזה די להכשיר אפ' אי היה בלילתו בפרות שלא לרצון, או שהיתה הבלילה לרצון אפ' שלא היתה התלישה לרצון, כגון שתלש מים מהנהר לצורכו, אי באו מים אלו על פרות אפ' לא ניחא ליה הרי מוכשרים הפרות, וכן אי ירדו גשמים וטל וניחא ליה בבליט המים בפרי חשיב הכשר, וכן הם פרשו את המשנה הראשונה במכשירין כל משקה שתחילתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון היינו שתחילתו הוא התלישה וסופו הוא הבלילה.

אמנם לר"מ דרך אחרת בכל זה, וס"ל שלא די במה שהתלישה היתה לרצון, אלא גם הבלילה צריכה להיות לרצון ואי לא היה רצון בשניהם לא יהא הכשר כלל. והיינו שאי תלש מים מהנהר לרצון, אך לא היה חפץ שיבואו על הפרי אין הפרי מוכשר, והר"מ למד אחרת במשנה הראשונה במכשירין דמיירי בענין הבלילה, ולא כשאר הראשונים, ואמנם כל זה הוא רק במשקין טהורים, אבל אי היה המשקה טמא לא צריך בלילה לרצון גם לדעת הר"מ, כדאיתא בסיפא דמשנה שם.

ויש להקשות מדברי הגמ' כאן, דבשלמא לפי שאר הראשונים כיון שהמשקה הזה נתלש לרצון פעם אחת תו לא משגיחים ברצון בבלילה א"כ חשיב הכשר על האתרוג הזה אי באו עליו מים אלו, אמנם לשיטת הר"מ שגם בבלילה יש דין שיהא לרצון א"כ כאן אין לו רצון ממשי על מים אלו שיבואו על האתרוג ואינם מכשירים את האתרוג, וא"כ אמאי אמרו מפני שהוא מכשירה, הרי אין כאן הכשר.

ובמאירי כתב שחשיב הכשר כיון שהוא בא ליתול אתרוג עם סתם ידיים וסתם ידיים הם שניות לטומאה והם עושות משקין להיות תחילה, וכיון שכן הם מטמאות את המשקה וזה מכשיר ומטמא את האתרוג. והנה המאירי כתב כן לשיטתו וכשיטת הר"מ שכיון שאין הבלילה לרצון א"כ יש לומר שמיירי כאן במשקין טמאים שהם מכשירים ומטמאים גם שלא לרצון, אמנם יש לעיין בזה הרי אי הוא מחמת מה שהוא משקין טמאין, א"כ לא מיירי בהכשר לבד אלא בטומאה, ואי אפשר שיהא הכשר ללא שתבוא גם הטומאה וא"כ אמאי אמרו מפני שהוא מכשירה, היה עדיף לומר מפני שהוא מטמא. ועוד, דהגם שהדברים

שיהא טומאתה מהתורה. ובהגה"ה שם על דברי הר"ב כבר כתוב שבדברי הר"מ גם בהקדמה וגם בספר [שאה"ט פ"ג] מבואר שהוא מהתורה, וכן בהגה"ה על הקדמת הר"מ נראה שהוא טעות בדברי הר"ב שלא היתה לו הגרסא בר"מ כמו כאן שאומר מסורש שהוא מהתורה שחייבים עליה על ביאת מקדש, וגם בפרוש הר"ב בריש מסכת טהרות כתב: "וחייבים עליה על ביאת המקדש – כשאר כל הטומאות. דכתיב בטומאת מקדש וקדשיו [ויקרא ה'] לכל טומאתו אשר יטמא בה, ודרשינן לרבות בולע

נבלת עוף טהור", ומבואר מכל זה שהוא מהתורה. וכנראה כוונת הר"מ לומר שהוא מד"ס אין הכוונה שהוא מדרבנן, אלא לכל דבר שהוא בא ממדרש חכמים ולא נכתב בפרוש בתורה קרי ליה הר"מ דברי סופרים.

אמנם יש לעיין, דבפיה"מ [כלים מ"ד], לאחר שמונה המשנה את כל אבות הטומאות וטומאתם ודרגותיהם, כתב הר"מ: "ולא הזכיר כאן את אבות הטומאות כדי לסכם את מספרם, אלא הזכיר דרגות האבות הללו זה למעלה מזה, ולפיכך לא הזכיר פרה אדומה ושעיר המשתלח ופרים ושעירים

הנשרפים לפי שאין בהן לא מגע ולא משא, אלא מטמאין בהתעסק בהם פעולה מסוימת בלבד כמו שיתבאר במקומו, ולפיכך אין להם קשר עם האבות הללו ולא דורגו בדרגותיהן", והיינו שכל הטומאות הנמנות שם אינם אלא באופני הטמאות הרגילים כגון מגע או משא אבל לא במה שבא על ידי התסקות מסוימת כמו שורף פרה ופרים שהשרפה היא מה שהמחיל עליו את הטומאה. אמנם יש לעיין, אמאי לא הזכיר הר"מ נבלת עוף טהור בכלל הני, למרות שהוא טומאת מתעסקין כמוהם, והגם שיש אי אילו חילוקים בטומאה בין נבלת עוף טהור להני [בדין טומאת חיבורין, לשיטת הר"מ בלבד, יעוין שם באה"ט פ"ג] מ"מ לענין זה שהוא לא נכלל באופני הטומאה הם שווים, וגם א"א לומר שהוא בכלל נבלה, דלא שייך בו אלא טומאה בבית הבליעה, וטומאת אוכלין מחוצה לה, ועוד לא שייך בו דין למעלה מהם המבואר שם במשניות, וצ"ע.

במשנה מסכת טהרות פ"א מ"א: "שלשה עשר דבר נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר ומטמא טומאת אוכלין בכביצה וכזית בבית הבליעה והאוכלה טעון הערב שמש וחייבים עליה על ביאת המקדש ושורפין עליה את התרומה" וכו'. וכתב הר"מ בפיה"מ: "דע שנבלת העוף הטהור אינה מפורשת בכתוב בתורה, וכבר הזכרנו זאת בהקדמה, אלא היא קבלה, ונסמכה לאמרו יתעלה [ויקרא יז, טו] וכל נפש אשר תאכל נבלה וטריפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד

הערב, וקבלנו שהפסוק הזה אמור נבלת העוף הטהור בלבד, שאינו אסור אלא משום נבלה וטריפה הוא זה שמתמא". וכן כתב הר"מ בהקדמה לפרוש המשניות כאשר באר את אב הטומאה של נבלה ממש: "והאב השני נבלת העוף הטהור בלבד, והוא, שנבלת העוף בין טמא בין טהור אין לו טומאה מן התורה בפירוש, ולכן מנינו אותו באבות דרבנן הללו. והנכון לדעתי שהיא אב של תורה ואע"פ שלא הובאה בפירוש, וראיה לזה שהוא חייב עליה כרת על ביאת מקדש, והסמיכו זאת לאמרו יתעלה [ויקרא כב, ח] נבלה וטריפה לא יאכל לטמאה

בה, כפי שנבאר במסכת טהרות [רפ"א]. ומבואר מדברי הר"מ שטומאת נבלת עוף טהור היא מהתורה, אלא שאין לה פסוק מפורש והראיה היא שחייבים עליה כרת על ביאת מקדש, ואי היה רק מדרבנן לא היו יכולים להביא קרבן על זה וכן לא היו חייבים כרת [ומה דשורפים עליה את התרומה אין ראיה שהוא מהתורה, דיש הרבה טומאות מד"ס ששורפים עליהם את התרומה]. ומכל זה נראה שטומאת נבלת עוף טהור היא מהתורה.

אמנם, בהקדמת הברטנורא לסדר טהרות, והיא כעין קיצור של הקדמת הר"מ, איתא בזה"ל: "הנבלה יש לה ב' אבות דרבנן. שחיטת העכו"ם אשר היא נבלה ומטמאה במשא אע"פ שלא תהיה תקרובת וכו', האב שהני נבלת עוף טהור כי לא מצינו לה טומאה בפרוש אלא מפי השמועה שנאמר וכל נפש אשר תאכל וכו'", ונראה מזה שבא לומר שטומאת נבלת עוף טהור היא מד"ס, דלא מצינו לה טומאה מפורשת בתורה, וא"כ לא יתכן

הזיות דרב ושמואל קא הזינן הכא...

נבלת עוף טהור וטמא", וא"כ מסכת טהרות היתה לאחר מסכת עוקצין ויתכן שהיתה מסכת אחת, וא"כ א"ש דברי הגמ' אן קמתני בעוקצין ומייתני לשני משניות שהתקשו בהם במסכת עוקצין. וכתב הר"ש שם בפ"ב דמסכת טהרות: "דכי מטי רב יהודה האשה שהיתה כובשת ירק בקדירה ואמרי לה זתים שכבשן בטרפיהן אמר הוויות דרב ושמואל חזינא הכא כלומר שהיו מקשים בהנך משניות במתניתין דהכא ובמתני' דזתים במס' עוקצין [פ"ב מ"א] ובמקומה פירשנוה לפי עניות דעתין והך דהכא נפרשה לפי מה שענינו רואות וכו',", ומבואר שהתקשו דווקא בהנך תרי משניות מה טעמם, אמנם כתב הר"מ בהקדמה לפיה"מ: "מצאנו לחכמי תלמוד הראשונים חוששים ממקצת פרקים מהן, כפי שהיה חמור פרק תינוקות של מסכת נדה בעיני ר' יוחנן [נדה סה, ב]. והוקשה להם ע"ה פרק האשה שהיתה כובשת ירק שבמסכת טהרות, והוא הפרק שבו מדובר על ראשון ושני ושלישי ורביעי אין הוא סדר מדרגותיהם באכלין ומשקין בחולין ובתרומה ובקודש [ברכות כ, א]. וכן נחשבת מסכת עקצין בעיניהם כקשה [הוריות יג, ב], וא"כ מה שהתקשו בו הוא כל הפרק ולא רק הני תרי משניות.

בגמ' סנהדרין קו: "אמר רבא רבותא למבעי בעיי, בשני דרב יהודה כולי תנויי בנזיקין, ואנן קא מתנינן טובא בעוקצין. וכי הוה מטי רב יהודה אשה שכובשת ירק בקדירה, ואמרי לה זתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר: הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא". וכתב רש"י: "לא אשכחתי במסכת עוקצין". והיינו שמשנת האשה שהיא כובשת לא נמצא במסכת עוקצין, אבל זתים שכבשן בטרפיהם הוא בריש פ"ב. וכתב היד רמ"ה שם: "והני מתניתא הואיל ואתו לידן מפרשינן להו לפום מאי דאחזו לנא מן שמיא משום דחזינן מקצת רבוותא דלא הוה מידכר האי מתניתא דהאשה שכובשת ירק בקדירה היכא תנינן וסלקא דעת' דבמס' עוקצין היא ופירשה אגררא דמס' עוקצין כגון שנגעה בשרשין ואפ"ה הוה תמיהא ליה משום דלא אשכחתי במס' עוקצין ואנן בדקינן בתרה ואשכחנן לה במס' טהרות בתחילת פ"ב ולא שייכא בהווא פירושא ידידיה כלל והשתא מפרשינן לה בסייעתא דשמיא והדין פירושא וכו'", וכתב הר"ש בריש מסכת טהרות: "מסכת זו ראוייה לקובעה אחר עוקצין דודאי אחריה נשנית דפרק בתרא דעוקצין כולה במחשבה והכשר איירי ובדין נבלת בהמה טמאה וטהורה ובדין

בענין סיכוך בדבר המקבל טומאה הרב ברוך קסטל

כל דבר שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מהארץ אין מסככין בו, ויש לחקור האם זה גה"כ שכל שהוא מקבל טומאה הוא מה שפסול לסיכוך, והוא סיבת האיסור, או שהוא סימן שיש בדבר חשיבות לענין טומאה כמו כלי או אוכל ומחמת כן אינו ראוי לסיכוך, ונראה להוכיח מכמה מקומות כהצד הב', דהמ"א בסימן תרכ"ט [סק"ה] כ' דקנים שיש בראשם קשר כיון שאין זה עשוי לקבלה כשר לסכך בו, אמנם האורח"ח [סוכה סימן יד] כיון שיש לזה בית קיבול אית ביה כבר חשיבות כלי, אפי' שאין הוא מקבל טומאה, כמו כן מצינו עוד בתוס' סוכה יג., שהקשו אמאי אין מסככין באוכלין הרי בית שסככו בזרעים טהור, ויעוין שם מה שתרצו, אבל הרמב"ן בב"ב יט: תרץ תרוץ בתרוץ אחד כיון דאיכא אוכל מרובה על הפסולת אע"ג דבטליה מעיקרא כיון שסיכך בהם בית וטהר פסול דדומיא דפסולת גורן ויקב בעינן דלא חזו לקבלת טומאה, ובארו בזה את סברת הרמב"ן כיון שדאית ליה חשיבות אוכל אע"ג דמסיבה צדדית אין מקבל טומאה תו לא הוי פסול גורן ויקב. [ויש עוד כמה וכמה ראיות באחרונים, יעוין בדבריהם].

ולפי זה יש להסתפק, באוכלין כאלו שהם צריכים מחשבה האם אפשר לסכך בהם לפני שחישבם לאוכלין, וכן בתבלין שהוא אינו מקבל טומאה בפני עצמו אלא רק יחד עם האוכל כיון שהוא נאכל עימו [ופנ"י שם בסוכה יג: דנקל דפוסל לסיכוך, ויש לעיין בדבריו דכתב הואיל ונלקח בכסף מעשר והרי קי"ל שאין נלקח מכסף מעשר]. כמו כן יש להסתפק בדין קור דתנן שם בעוקצין פ"ג מ"ז שאין הוא מטמא טומאת אוכלין, אבל הוא עצמו נקח בכסף מעשר. ויש להסתפק בכל אלו לצד המבואר שאין הוא תלוי בקבלת טומאה ממש, אי בהני יש חשיבות מספקת לגבי סיכוך.

בדין משמש אדם ומשמש משמשיו בשולחן הרב יעקב זלושינסקי

בגמ' סוף חגיגה וכן בעוד מקומות מבואר ששולחן טמא. ובטעם הדבר כתוב בת"כ [שמיני ו'] שהוא מחמת שהוא משמש אדם ומשמש משמשיו. ובראב"ד שם בת"כ הביא שני פרושים חדא שמה שהוא אוכל על השולחן חשיב משמש אדם כיון שיש לו שולחן הוא חש יותר בנח באכילה, ועוד הביא שהוא מחמת שהוא נשען עליו. וצ"ע, דמשנה שלמה היא בפכ"א דכלים: "השלחן והדלפקי שנפחתו, או שחפן בשיש ושיר בהם מקום הנחת הכוסות, טמאים. רבי יהודה אומר, מקום הנחת חתיכות". דמבואר שהשיעור של שולחן לקבלת טומאה הוא בשיעור של חתיכות או כוסות, ולפי הראב"ד בפרוש השני שהוא מחמת שנשען עליו כאן הוא אינו יכול להשען ממש, אמנם לפי התרוץ הראשון שלו כיון שעדיין יכול להניח חשיב משמש משמשי אדם, וצ"ע.

כמה חידושי דעת, מלוקטים מקונטרס "לחזו"ד" להרב אברהם משה באקאן

א. האם יש היכי תמצוי, שאדם שעשה סוכה כשרה ולאחר שטבעה ספינתו בים הסוכה נפסלה. [בשם הגר"ח מבריסק, ועל"ח שנה ר' ס' מ"א, ישורון חכ"ו עמ' קמ"א בשם הגר"ז בשם אביו].

ב. היכן מצינו דבר הצומח מהארץ ומטמא באהל. [קונטרס תורני תרפ"ט סוף קונטרס ב' וכן שאל בדברי חכמים וחיזוקם תרמ"ג אות י"ג].

ג. היכן מצינו כלי חרס שהוא עצמו טהור אך מטמא אחרים מגבו [שע"ת ח"ו תרע"ב ס' י"ד שאלה כ"ט].

ד. היכן מצינו דבר שחציו טהור וחציו טמא [ועד חכמים שנה ב' תרנ"ט סוף סימן ק'].
ת"ת

תשובות

א. ע' רמב"ם פכ"ב מהלכות כלים ה"כ, והוא מהגמ' שבת מז' בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים, ומבואר שם ששיעור בגד של עני הוא שלוש על שלוש אצבעות ואילו שיעור בגד לעשיר הוא שלושה על שלושה טפחים, ולפ"ז אם סיכך בבגד כזה שגדולו מהארץ, כגון פשתן, והיה בו שלוש על שלוש אצבעות ומכיון שהוא עשיר א"כ אינו מקבל טומאה לגביו, ולאחר שטבעה ספינתו בים נהיה עני, ואז הוא מקבל טומאה ולכן נפסלה הסוכה. ובמשמר הלוי סוכה סימן י"ד פלפל הרבה בדין זה, ובאם משכחת לה להפך שיוכשר באמצע סוכות שנהיה עשיר, יעוי"ש.

ב. במשנה כלאים פ"ח מבואר שיש את אדני השדה, שמבואר שם בירושלמי שהוא איש ההר, והוא חיה הגדלה בשדות ויצא לה חבל מהטבור ומחברה לארץ, וצורתו כצורת אדם יעוי"ש ברע"ב, ולרבי יוסי מטמא באהל כאדם.

ג. אהלות פט"ו מ"ט: "חבית שהיא מלאה משקין טהורים ומוקפת צמיד פתיל ועשהה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה וחחבית והמשקין טהורים", והיינו כיון שהוא גולל לקבר הוא מטמא טומאת שבעה, אבל החיבת עצמה ניצולת בצ"פ, ואמנם מה שהוא מטמא אחרים אין הוא מחמת טומאת הכלי חרס שבו, אלא מחמת הדין גולל שבו.

ד. משנה בעוקצין פ"ב מ"ה קשות שנטעה בעציץ והגדילה ויצאה לחוץ העציץ טהור אמר רבי שמעון מה טיבה לטהר אלא הטמא בטומאתו וטהור יאכל, לרבי שמעון מצינו חציו טמא וחציו טהור.

בדין העושה כלים מהגדל בים וחיבר להם חוט או משיחה

שיש במקצתו מן היבשה הרי הוא חוזר לטומאתו, ונראה ג"כ שאם היה כלי פשוט מהים וחיבר לו מהארץ אינו טמא כיון שאין פשוטי כלי עור ועצם טמאים. וכך גם נראה בר"מ. מיהו בראב"ד בת"כ נראה דברים אחרים בדין זה, שהוא למד אחרת דבר שהוא מקבל טומאה טמא והיינו שחיבר לו כלי מהארץ שאין לו סיבה להיות טמא כגון חוט או משיחה הרי החוט או המשיחה נהיה לטמא, וכל זאת משום שהיה בדין שגם חוטים ומשיחות יהיו טמאים, כיון שהם עושים מלאכה ממש וחוזקים ככלי עץ, וכעת שנתחבר להם מן הגדל בים הוא סיבה שיהיו טמאים. מיהו יש לעיין בדבריו, דגם פשוטי הכלים ג"כ יש להם שימוש ובכל זאת הם טהורים, ועוד מה יהני החיבור לחוט או משיחה, דכיון שהם בעצמם אין להם טומאה וגם לכלי הים אין טומאה אמאי חשיב שיש להם עילה לטהרה, וצ"ע.

במשנה כלים פי"ז: "העושה כלים מן הגדל בים וחבר להם מן הגדל בארץ אפילו חוט אפילו משיחה דבר שהוא מקבל טומאה טמא", ומבואר במשנה ש אפי' שנעשו כלים ממה שבים טהור מ"מ אם חיבר להם כל שהוא מהארץ הרי הם טמאים, אלא שהחיבור צריך להיות באופן כזה שהוא חיבור לענין טומאה, שעושה אותם לכלי אחד. וטעם הדבר מפורש בתוספתא: "העושה כלים מן הגדל בים טמאין חיבור להן מן הגדל בארץ כדרך שחיבורן לטומאה אפילו כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה דבר שכליו מקבל טומאה טמא ודבר שאין כליו מקבל טומאה טהור ר' יהודה אומר כלי ים ראויים לטומאה וטיהורם לכשתמצא להן עלה יהו טמאין", ונראה מזה שהטעם הוא שכיון שהם טהורים מחמת מה שהוא בים אבל היה לו סיבה מוקדמת להיות טמא, וכיון שכן כל שאנו כבר יכולים לומר שאין את הסיבה הזו כגון

א. עם הארץ הינו ישראל שומר תורה ומצות שאינו מקפיד ויודע בדיני טומאה וטהרה^א. וחבר הינו מי שקבל על עצמו דברי חברות^ב שעיקרם זהירות בענייני טומאה וטהרה. וחכמים עשו עם הארץ כטמא מחמת כן, לחברים^ג המקפידים על דיני טומאה וטהרה.

ב. נחלקו הראשונים איזה טומאה יש לע"ה. י"א שהוא טמא כזב^ד. וי"א שאין הוא כזב אלא טמא מחמת שנושא בגדי אישתו נדה שהם אב הטומאה^ה. ויש בזה כמה נפק"מ^ו. ומ"מ הגם שהוא כזב אין הוא ממש כזב אלא הקלו בו שלא יטמא בהסט. וטומאה זו מסתלקת בטבילה בלבד^ז.

ג. ע"ה העולה לרגל הרי הוא טהור, דכל ישראל חברים ברגלים^ח. דטומאת ע"ה ברגל כטהרה שוינהו רבנן^ט. אמנם לאחר הרגל היו חוזרים לטומאתם כל מה שנגע בו ע"ה^י.

א. ר"מ פ"י מהלכות מו"מ. בהרבה מקומות בחז"ל [ברכות מח: לענין זימון, וכן בסוטה כב וכן גיטין סא לענין נחשד על השביעית] נזכר ענין ע"ה, בתוס' שם בסוטה כב וגיטין סא כתבו שאין כל עניני ע"ה שווים, דיש שהוא ע"ה לענין זימון ולענין השבת אבדה ועוד, אבל לענין טהרות הוא כל שלא קיבל על עצמו דברי חברות. אמנם רש"י בסוטה שם כתב איזהו ע"ה שדברו בו חכמים בכל מקום ונראה מזה שהוא לכל מילי, אמנם יש לעיין הרי גם אי הוא אינו ע"ה כנזכר שם על דרך משל כגון שיש לו ציצית בבגדו במה יעשה חבר, ובגמ' [פסחים מט] ששה דברים נאמרו בע"ה וכו' ולא נזכר שם שמטמא, ונראה מזה שיש כמה ענינים בע"ה דיתכן שיהא אדם כשר אך מטמא כע"ה.

ב. כמבואר בדמאי פ"ב. ועיקר קבלת דברי חברות הוא להראות שיודע הדינים ולנהוג בהם, ומחמת כן ת"ח שלא קבל על עצמו דברי חברות נאמן לומר על דבר שהוא טמא או טהור, אבל ע"ה אינו נאמן כגון שהיה כאן שרץ ואין אנו יודעים אי נגע בטהרות. וכתב שם הר"מ בפה"מ: "חבר, קורין לכל תלמיד חכמים. וכן קורין לתלמידי חכמים חברים. וקראום בשם זה מפני שחברותם זה לזה היא החברות האמתית מפני שהיא לשם שמים. ואמרו כאן להיות חבר, ר"ל שיהיה נאמן על הטומאות והטהרות. ולשון גמרא בכורות הבא לקבל עליו דברי חברות צריך לקבל בפני שלשה חברים, ותלמיד חכמים אינו צריך לקבל בפני שלשה, ולא עוד אלא שאחרים מקבלין לפניו. ונבדוק אותו במשך שלשים יום ואז נאמינו על טהרת משקיו וכסותו כמו שנאמן תלמיד חכמים".

ג. לשון המשנה בחגיגה: בגדי ע"ה מדרס לפרושים בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה, ומבואר שבגדי ע"ה הם מדרס רק לפרושים ולא לשאר ע"ה, וכמו כן ע"ה שבא לשאול על טהרות שהיו בביתו עונים לו שאם כמו שאמרת לדברך הוא טהור, ולא פוסקים עליו את הדין לטומאה כיון שהוא ע"ה, כך מבואר בתוספתא דמאי פ"ב, וכן כל ע"ה יכול לתת תרומה לכהן ע"ה חברו ואין אנו מצווים לקבל מהם תרומה ולשורפה כיון שנגעו בה בהיותם עמי הארץ, וכן להציל הכהן האוכלה מדין אכילת תרומה בטומאה, כיון שטומאת ע"ה אינה אלא לחברים. ומהטעם הזה ע"ה שבא למקדש בשאר ימות השנה אין אנו מצווים להפרישו מטומאת מקדש, וכן מאכילת קודש וכו' כיון שאין טומאתו אלא לחברים והוא שהוא ע"ה לא חשיב כטמא לענין זה.

ד. התוס' בכמה מקומות ושאר, חגיגה כא, גיטין סא, נדה לג ועוד. והטעם כיון שהוא אינו בקי בדיני טומאה וטהרה, וכן מזלזל בהם, חששו בו רבנן לטומאה, ולטומאה זו שהיא חמורה.
ה. הר"מ מפונטיז"א, הובא בתוס' שם.

ו. דלתוס' הוא אב הטומאה ולר"מ מפונטיז"א הוא ראשון לטומאה אלא שמטמא בחיבורין, וא"כ נפק"מ בע"ה ערום שאין הוא נושא את בגדיו, דלתוס' הוא טמא כיון שהוא כזב ולר"מ מפונטיז"א הרי הוא ראשון לטומאה בלבד כיון שאינו נושא כעת שום בגד, כמו כן המסיט ע"ה ולא הסיט את בגדיו לתוס' הוא טמא ככל מסיט זב ואילו לר"מ מפונטיז"א הרי הוא טהור כאילו הסיט ראשון בעלמא, וכן לענין לטמא כלי חרס מאוורר, דאם הוא כזב הרי הוא מטמא את הכלי, אמנם אי הוא מחמת טומאת חיבורין אין הוא טמא כיון שאין טומאת חיבורין לכלי חרס. וכמו כן רוקו מעינותיו טמאים, ואי הוא אב הטומאה כזב הרי הרוק והמ"ר הם אב הטומאה ממש, ככל זב, ואי הוא טמא מחמת נושא בגדים הטמאים מדרס הרי רוקו הוא ראשון לטומאה בלבד, ויש בזה עוד נפק"מ, דרוק של זב מטמא אפ' אי הוא יבש כל זמן שיכול לחזור ולשרותו בפורשין (יעיין נדה ריש פ"ה), וא"כ אי היה רוק של זב ממש היה טמא, אמנם אי טומאתו לא היתה מדין מעיינות הזב אלא מחמת משקה בלבד הרי הוא טהור, דאין משקה יבש.

ז. דלא חשו בו לטומאת מת להצריכו הזאה שלישי ושביעי לפנינו, כיון דלא שכיחא [תוס' חגיגה כא:]. ומה שמהני לו טבילה במקווה למרות שהוא כזב והיה בדין שיצטרך מים חיים, וכן שאי בא להיטהר היה צריך למנות שבעה ימים נקיים מזוב, כיון שטומאתו היא רק מדרבנן, רבנן לא אמרו שהוא זב מדברי סופרים או שנחשוש שהוא ראה זיבה, אלא חומר טומאתו היא כזב, ואמנם טומאה זו היא ככל טומאות דרבנן שמסלקות בטבילה בלבד. ויעיין ברי"ד נדה לג:.

ח. וכתב הר"מ הטעם מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל, וברש"י ביצה יא' כתב הטעם כדי שלא יתבישו שהחברים פורשים מהם, והנה מה שנגע בו ע"ה חוזר לטומאתו לאחר הרגל, ובשלמא לרש"י כיון שהטעם הוא כדי שלא יתבישו א"ש, כיון שבשעה זו אינם בנמצא, אך לטעם הר"מ יש לעיין הרי סיבת ההתר היא מחמת שהם מטהרים עצמם, ובמל"מ סוף טומאת אוכלין כתב שעיקר הטעם הוא כדי שלא יבאו לאנצויי, אמנם טעם זה אלמלא מה שהיו מטהרים עצמם לא היה מספיק, ובמהרי"ץ חיות בנדה לד הביא את לשון הר"מ במורה נבוכים ששם מבואר שעיקר סיבת התורה לעליה לרגל הוא לחבר את הלבבות ישראל זה לזה ולא יתכן זה אם יהא פרוש במה שאינו אוכל על שולחן אחד עם חברו, "וראו חז"ל עצות מרחוק להשבית המונע שלא יבוא השטן לרקד ביניהם בימים הקדושים האלו גרום שנאה ופרוד הלבבות" יעוי"ש.

ט. לשון הגמ' חגיגה כד. נדה לד.

י. שם בגמ' סוף חגיגה.

ד. חבר המוכר יין ועיסה ברגל, ויש הכל משמשים בה, לאחר הרגל הכל טמא גם מה שנשאר בחבית ואינו יכול להשאיר מהיין לרגל הבא^א. אבל ע"ה שהביא לחבר תרומה לאחר זמן הגיתות והבדים, שאז אינו נאמן, יכול החבר לקבל את אותה תרומה הימנו בזמן הגיתות והבדים הבא^ב.

יא. גמ' חגיגה כו; מח' רבי יהודה וחכמים והלכה כחכמים.

יב. לעיל שם בגמ' כד, שבשמן הגיתות והבדים הכל מטהרים עצמם ולכן אפשר לקבל תרומה בחזקת טהורה מע"ה, ובטעם החילוק בין טומאת הרגל לבין זמן הגיתות והבדים כתב שם [כו] המאירי: "שהתרומה מתוך שלא הותרה לכל מיחדין לה מקום ופורשין הימנה ואין טומאה מצויה בה אבל חבית זו של חולין יד הכל ממשמשים בה ברגל וכשעבר הרגל נטמאת מיד ממגע של מפרע ומאחר שירדה לה שם טומאה אין רגל מפקיעה שהרגל מונע את הטומאה שלא לירד באוכלין מכח מגע עם הארץ אבל אינו מפקיע את הטומאה שירדה להם כבר", ונראה מדבריו שני טעמים חדא מה שכאן הוא תרומה והכל פורשים הימנה ויש לזה טעם לומר שהוא באמת טהור, ועוד שטומאת ע"ה ברגל אין היא טהרה גמורה אלא קולא שהקלו חכמים בשעת הרגל בלבד ולאחר שעבר הרגל חוזר לטומאתו, ואין בכל הרגל הבא לטהר אלא טומאות כאלו שבאו מחמת ע"ה ברגל אבל לא להפקיע טומאות אחרות.

בדין סוכה בבית המקבל טומאת נגעים הרב אליעזר הכהן רבינוביץ

בסוכה [י"ג ע"ב] באופן שאין הסכך מבוטל לעולם אינו נטמא אגב

הבית [והובא במשנת הדעת על הרמב"ם שם סק"ח] דלפי"ז א"ש דמיירי באופן שאינו מבוטל להסכך ומש"ה אינו מקבל טומאת נגעים.

ה. עוד תירץ הקה"י דרך בדבר המקבל טומאה בעצמו ממעטינן מקרא דאין מסככין בו משא"כ בסכך זה של בית שהוא בעצמו אינו מקבל טומאה כ"א ע"י הבית וכה"ג אינו נחשב לדבר המקבל טומאה, והוסיף דהיינו טעמא דהסכך בעצמו אינו מקבל טומאת נגעים משום דרך כשהנגע בקירות הבית מטמא הנגע ולא כשהוא בגג, ועוד משום דבעינן שיראה הנגע דווקא על ב' אבנים [עכת"ד]. והנה מש"כ דנגע הנראה בגג אינו טמא אינו ברור, ועיין במשנת הדעת [פי"ד בבה"ל סק"ב], ומש"כ דבעינן שהנגע יהיה על שני אבנים זה ניחא רק להרמב"ם, אבל להר"ש דגם נגע הנראה בעץ מטמא, וכמשנ"ת במה"ד שם [סקנ"ט].

ו. במועדים וזמנים [חי"ז סע"ה] תירץ דרך דבר המקבל טומאה בפנ"ע ממעטינן מקרא, משא"כ סכך זה שבפנ"ע אינו מקב"ט כ"א כשהוא מחובר לבית.

ויש להעיר על דבריו מהא דמבואר בסוכה [י"ג ע"ב] דגם ידות פוסלים בסוכה, והרי הידות בפני עצמם גם כן אינם מקב"ט, כי אם כל זמן שהם מחוברים לפרי, ואפ"ה דיינינן להו כדבר המקב"ט, ובפרט לסוברים דהידות בעצמם אין מקב"ט רק מעבירים טומאה לפרי, דלפי זה תיקשי גם לסברת הקה"י הנ"ל דהגג אינו ראוי לקבל טומאת נגעים דסו"ס לא גרע מידות, וי"ל.

ז. עוד תירץ המוע"ז דכיון דמקבל טומאה רק לאחר שסיכך בו, ובשעה שבאו לסכך בו עדיין לא קיבל טומאה לכן לא איכפת לן בכך, ולענ"ד אין זה מסתבר דמדוע ניזיל בתר מה שהיה מקודם, והרי הוא יושב עתה תחת סכך המקבל טומאה.

כתב הרמב"ם בהלכות טומאת צרעת [פרק י"ד הלכה י'] וז"ל: בית

שסככו בזרעים בטלן הואיל ומשמשים תשמיש עץ הריהו כעץ, ואם נטמא הבית נטמאו עמו טומאה חמורה כמו שיתבאר. והמקור לזה הוא במסכת חולין [קכ"ט ע"א], דמבואר שם דבית המסוכך בזרעים הרי הזרעים מיטמאין עם הבית אם יש נגע בבית, ויש להקשות לפי"ז בהא דמבואר בסוכה [י"ז ע"א, כ"ח ע"א] שאפשר לעשות סוכה בתוך הבית אם אין תקרה מלמעלה, והרי קי"ל דכל דבר שמקבל טומאה אין מסככין בו. ויש לומר בזה כמה דרכים.

א. כלל זה דכל המקבל טומאה אין מסככין בו לא נאמר כ"א במה שמקבל כל הטומאות וכגון ממת ושרץ, אבל דבר שמקבל טומאת נגעים אולי לא נחשב לדבר המקבל טומאה ומסככין בו, ואולם יסוד זה תלוי בדיעות הראשונים בהא דאיתא בסוכה [י"ב ע"ב] סככה באיניצי פשתן פסולה, עיי"ש.

ב. מיירי בבית שאינו ראוי לטמא בנגעים, דהרי יש כמה וכמה תנאים כדי שיהיה הבית ראוי לקבל טומאת נגעים, וכגון שיהא בו ד' על ד', ושיהיו בו אבנים ועצים ועפר, ודוקא בא"י, אבל אה"נ אם הבית ראוי לטומאת נגעים אסור לסכך בו, אבל מסתימת הדברים לא משמע כן.

ג. בחדושי הגר"ח [סנטסיל, אות ס"ה] כתב לחדש דיש חילוק בין נגעי בגדים לנגעי בתים דנגעי בגדים מלבד שהבגד בעצמו נעשה לדבר הטמא כמו שרץ מ"מ גם הוא עצמו מקבל טומאה ומש"ה צריך להטבילו לאחר שנסתלק הנגע, ומשא"כ בנגעי בתים אין הבית מקבל כלל טומאה אלא שהבית בעצמו נעשה לדבר הטמא, ולפי"ז א"ש שאין כאן חסרון של דבר המקב"ט כיון שהסכך אינו מקב"ט.

ד. בקהלות יעקב [סוכה סי"א] כתב לתרץ לפי מש"כ התוס'

כפי שכבר הזכר בגליונות הקודמים, המערכת נערכת ליצירת קטלוג הספרות התורנית הקיימת כיום על סדר טהרות, לתועלת הלומדים. מטרת הקטלוג היא לרכז במקום אחד חיבורים בסגנונות שונים, [מראי מקומות, כללים, סימנים, על סדר המשניות, הערות בפשט וכו'] בנושאים שונים בסדר טהרות, להנגיש לציבור כלים ללימוד. הקטלוג עצמו יהא קובץ ממוחשב בו יהא ניתן לחפש לפי נושאים ואופי החיבור, וכן יתכן שיכיל דוגמא מהספר [חלק מהחיבור או את תוכן הענינים], ולעיתים אפילו את החיבור עצמו, [לחפצים בכך], וכן במה הם עוסקים וכיצד יש להשיגם. על כן מחברי ספרים ומולי"ם המעונינים להופיע בקטלוג ישלחו למערכת את שם הספר, המחבר, הנושא, תאור קצר על החיבור ודרכים ליצירת קשר.

בדין ידות הכלים שנשברו האם מסככים בהם הרב אהרון שלום הלוי

איתא בשו"ע סימן תרכ"ט
שאין מסככין בכלים שהם

דבר המקבל טומאה, ולא עוד אלא אפי' בכלי שנשבר אין מסככין בו מדין שברי כלים.

ויש לעיין ביד של כלי שנשברה האם היא בכלל גזרת שברי כלים, והיה מקום לתלות זה במה שדנו האחרונים האם יד היא מקבלת טומאה ממש או שהיא רק מכניסה ומוציאה את הטומאה לכלי, דאם הוא ממש טמא א"כ הוא בכלל הגזרה, אך אם הוא רק מכניס ומוציא טומאה, כל שהוא אינו בכלל הרי הוא כעץ בעלמא. אך יש לחלק דיתכן שאפי' שאין הוא מקבל טומאה אלא עם הכלי מ"מ הוא בכלל גזרת שברי כלים דהרי בא מכלי ונשבר.

והנה בגמ' סוכה י"ב מבואר סיככה בחיצים זכרים כשרה ובחיצים נקבות פסולה, ובארו שם הראשונים שחיצים זכרים הם עץ בעלמא שעליהם מרכיבים את ראש החץ, וחיצים נקבות הם כעין חור העשוי בעץ כדי לקבל את ראש החץ ונפסל מדין בית קיבול. ואי מיירי שראש החץ הוא ממתכת, א"כ החץ עצמו הוא טמא מדין יד, דעיקר הכלי הוא ראש החץ שהוא עושה המלאכה, וכעין זו שנינו שיד של קרדום טמא בשעת מלאכה [שבת מח] והטעם הוא שהוא יד לכלי [אבל שלא בשעת מלאכה הרי הוא טהור כיון שעשוי לזורקו וא"כ לא חשיב חיבור].

ויש לעיין היכי מיירי, דאי היה לפני שהכניסו בו חץ פעם אחת, הרי הוא גולם, ולא נחתא ליה טומאה כלל, והרי הוא ככל עץ דעלמא, אלא מיירי לאחר שכבר הכניסו בו פעם אחת את ראש החץ והיה מוציא ומכניס טומאה בשעה זו, ולענין סיכון מדובר שלא היה בו ראש החץ, כמובן, וא"כ מוכח מכאן שדבר שהיה יד פעם אחת אפשר לסכך בו.

והראוני לדברי הב"ח ובסי' תרכ"ט שכתב: "כלומר שלא היה בהן עדיין הברזל דאילו היה בהן הברזל אף הזכרים פסולין מפני שקיבלו טומאה על ידי הברזל שהוא כלי וכ"פ ר' ישעיה אחרון ז"ל [שלטי הגבורים ו ב אות ג]", והיה נראה מדבריו שכל שהיה בהם הברזל פעם אחת הרי הם פסולים לסיכון בכלל גזרת שברי כלים, אמנם בלשון הראי"ז שם איתא בזה"ל: "ואם יש בהם ברזל

נראה בעיני שאף הזכרים פסולים וכו'", ומבואר מדבריו

שדווקא אי היה בהם ברזל ממש הם מה שהם מקבלים טומאה וזאת שהם ממש ככלים, ומבואר בדבריו שבאמת אין מסככים בידות הכלים, אבל לאחר מכן אין מכאן ראיה. ואדרבה, אם היה הדין שלא מסככין בידות הכלים לאחר שכבר היו בכלי פעם אחת היה לו להשמיע דין זה באופן כזה שכבר היו פעם אחת, ונראה מדבריו שידות שנשברו אפשר לסכך בהם.

ומה שיש לעיין בזה עוד הוא מדברי הראב"ד לגבי אנצי פשתן שאין מסככין בהם באופנים מסוימים, כמבואר שם בגמ', והרמב"ם כתב הטעם שאין מסככין בהם כיון שנשתנו מבריתם, אך הראב"ד: "טעם אחר יש לנו בזה מפני שעניני פשתן ראויים ליתן אותם בכרים וכסתות והרי הן מקבלין טומאה ע"י דבר אחר ולא פחית מבלאי כלים", ומבואר שכיון שיכולים לקבל טומאה על ידי מה שהיו בתוך כרים וכסתות לא גרע מבלאי כלים, ומבואר מזה שטעם גזרת בלאי כלים הוא אינו רק מחמת מה שהוא קיבל טומאה פעם אלא כל שיש רושם כלשהוא של הכלי, אפי' אי עדיין לא קיבל טומאה בפועל על ידי שהיה כלי [דאם היו פעם כלי והיו כבר בכר א"כ הוא בכלל בלאי כלים ממש ולא רק שלא גרעו ממנו]. הרי בהוא בכלל גזרה זו, וא"כ ה"ה בכל גלמי כלים ג"כ יהא אסור לסכך, דיכול לקבל טומאה, ואולי יש לחלק בין המינים, ויש לעיין [ויעיין שם בתוס' שהקשו שחיצים נקבות הרי הם גלמים, ובתוס' רא"ש שם תרץ שפעמים יורים איתם אפי' ללא ראש החץ].

ויש לעיין עוד בדברי הראב"ד, דאי כל שיכול לקבל טומאה על ידי דבר אחר אמאי חיצים זכרים כשרה הרי הוא יכול לקבל טומאה על ידי ראש החץ, ונראה דיש לחלק בין קבלת טומאה ממש של הכלי כגון בכרים וכסתות שאינם עם הכלי אין הם מקבלים טומאה מדין ידות אלא הוי ככלי ממש, ומה שאין כן בחיצים מה שהם מקבלים טומאה הוא מחמת דין ידות ועל זה לא אמר הראב"ד שהם בכלל גזרת שברי כלים, אך לא יהא פשיטות בזה אלא לפני שהיו פעם אחת עם הכלי, שבחיצים זכרים לראב"ד מהני אבל לאחר מכן אין הכרע בדעת הראב"ד אבל בלשון הראי"ז נראה דמותר לסכך בהם כל זמן שאינם עם ברזל אפי' שהיו בהם פעם אחת.

בדין נטילת אזור של תרומה להזאת מי חטאת הרב חיים אברהם

אלא שס"ל שאין הוא מפני

החשש הזה, דבזה יכול להיזהר או שאינו מצוי מאיזה טעם, וכן הסובר מפני שמכשירה הוא מודה שאסור להפסיד תרומה על ידי משמוש ידיים אלא שס"ל שאין חוששים לזה, אבל במקום שודאי היה הפסד או ודאי היה הכשר לא היה מהני לכ"ע, ולכן באזור שהוא ודאי מכשירה כיון שהוא בא להזות עם האזור חייב הוא להיות במים והוי הכשר לכן אין ליטול אזור של תרומה [וכן היה הבאור גם אם לא היה פוסק הר"מ מפני שמכשירה]. אמנם הר"ש כאן כתב שכשם שנחלקו באתרוג כך הוא גם המח' כאן באזור, ויש לעיין הרי המח' שם היא רק לגבי חשש הכשר ולא לגבי דין משמרת וכאן הוא ודאי מכשיר את האזור. ונראה מוכרח מזה לפי הר"ש, שעכ"פ מ"ד מפני שמכשירה מודה שאסור להפסיד, שהוא כל דין משמרת, אבל יכול להיות שמ"מ המ"ד שסובר מפני שמפסידה סובר שאין איסור להכשיר תרומה באופן זה, ולכן אפי' שהוא ודאי מכשירה עדיין צריכים אנו לטעם של מפסידה. ונראה החילוק בזה שהכשר תרומה הוא אינו דומה לחבית שהניחה במקום התורפה שהתרומה נעשת לתלויה שאין ההכשר טומאה ממש, אלא רק מתן אפשרות טומאה ולא הקפידה בזה התורה מדין משמרת.

במשנה פרה פי"ב מ"ז לגבי

הזאה באזור: "ושל תרומה טמאה פסול ושל טהורה לא יזה ואם הזה כשר", והנה הר"ש הביא בזה את המח' בגמ' סוכה לגבי אתרוג של תרומה טהורה שלא יטול, ופליגי שם בגמ' אי הוא מחמת שמכשירה או מחמת מה שהוא מפסידה, ואמרו שם בגמ' שנפק"מ אי קרא עליה שם חוץ מהקליפה, שמפני שמפסידה ליכא שהרי הקליפה אינה תרומה ומפני שמכשירה איכא, ובתוס' כתבו עוד נפק"מ אי כבר הוכשר, שמפני שמכשירה ליכא ומפני שמפסידה איכא.

והנה הר"מ פסק בפ"ח מהלכות לולב כמ"ד מפני שמכשירה, וכתב בנוב"י [או"ח קל"א] שס"ל לר"מ שמפני שמכשירה הוא תמיד חומרא, ולא ס"ל כהנפ"מ שכתבו תוס' שאי כבר הוכשר אפשר ליטול אתרוג של תרומה, אלא שהגזרה היתה על כל האתרוגים של תרומה שלא יבוא להם הכשר בכל מקרה, [והר"מ פסק לחומרא אפי' שהוא רק דרבנן, אפשר שכיון דין משמרת הוא מהתורה חשיב כדרבנן שיש לו עיקר מהתורה]. והנה, היה נראה שהסובר באתרוג של תרומה לא יטול מפני שמפסידה, גם הוא מודה שאסור להכשיר תרומה ללא כונה לאכילה מיד כיון שהוא כמזמנה לקבלת טומאה הרי הוא כמניחה במקום התורפה, ואסור לעשות כן מדין משמרת.

להצלחה ברוחניות ובגשמיות

עוזיאל בן ציפורה, מירב בת אילנה, מלאכי בן מירב, חגי יהודה בן מירב, אריאל בן מירב

בדין חבוט רמי בסוכה המדובללת הרב חיים עוזר קלאר

בגמ' סוכה כב: "סוכה המדובללת כשרה וכו' מאי מדובללת אמר רב סוכה ענייה ושמאל אמר קנה עולה וקנה יורד וכו' אמר אביי לא שנו אלא שאין בין זה לזה שלשה טפחים אבל יש בין זה לזה ג' טפחים פסולה אמר רבא אפילו יש בין זה לזה שלשה טפחים נמי לא אמרן אלא שאין בגגו טפח אבל יש בגגו טפח כשרה דאמרין חבוט רמי אמר רבא מנא אמינא לה דכי אית ביה טפח אמרינן חבוט רמי וכי לית ביה לא אמרינן חבוט רמי" וכו' ומייתי הגמ' המשנה באהלות פי"ב מ"ב קורות הבית והעליה שאין עליהן מעזיבה והן מכוונות, טומאה תחת אחת מהן תחתיה טמא וכו' היו העליונות כבין התחתונות טומאה תחת אחת מהן תחת כולם טמא וכו', בד"א שיש בהן טפח וביניהן פותח טפח, אבל אין ביניהן פותח טפח טומאה תחת אחת מהן תחתיה בלבד טמא, ומבואר דטעמא שתחת כולם טמא הוא מדינא דחבו"ר, ובלא דינא דחבו"ר אין הטומאה עוברת מאהל לאהל, אבל שאין ביניהן פותח טפח ל"א חבו"ר ומשו"ה טומאה תחת אחת מהן תחתיה בלבד טמא.

ונחלקו הראשונים בהא שאין ביניהן פו"ט ל"א חבו"ר, דעת רש"י ותוס' בסוכה שם שעיקר הכלל נאמר על העליונות שבעי שיהא בהן פו"ט דחבו"ר נתחדש רק באהל, ואין אהל פחות מטפח ומשו"ה בעינן שיהא ביניהן פו"ט, דאם אין ביניהן פו"ט נמצא שאין בעליונות שכנגדו פו"ט, ושליכא בעליון פו"ט לא אמרינן חבו"ר, וכתב הב"ח [אור"ח סי' תרל"א] דנראה מדברי רש"י ותוס' הנ"ל שאם איכא בהן פו"ט אע"פ שאין באויר שבין התחתונות פו"ט אמרינן חבו"ר, ודעת הר"ן שתירתי בעינן שיהא בעליונות פו"ט, ובעינן נמי שיהא באויר שבין התחתונות פו"ט. והריטב"א הביא בשם י"א שאם יש בעליון יותר מטפח בעי שיהא באויר שבין התחתונות יותר מטפח כפי שיעור העליון וכדי שאם נאמר חבו"ר הוא יכנס ביניהן.

ולעניין סוכה כתב הרמב"ם [פ"ה מסוכה הכ"א]: "דרך הסוכן להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים. היתה מעובה כמין בית אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה. היה הסוכן מדובלל והוא הסוכן שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה כשר. ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים. ואם

היה ברוחב זה העולה טפח או יתר אף על פי שהוא גבוה יתר משלשה טפחים רואין אותו כאילו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד. והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד". ומהא שהצריך הרמב"ם שיהא מכוון כנגד אויר התחתון דקדק הכס"מ

בדין מסכך בשברי אוכלין הרב מיכאל הרצוג

בגמ' סוכה סינכה בחיצים זכרים כשרה בחיצים נקבות פסולה, והטעם שפסול הוא כיון דהוי בית קיבול העשוי למאלות ושמיה בית קיבול, ואמנם חיצים זכרים הם פשוטי כלי עץ ואינם מקבלים טומאה. והנה כתב במג"א ס' תרכ"ט ב': "ואם היו פעם א' בברזל פסולים אף על פי שניטלו אח"כ", וכוונתו היא על חיצים זכרים שאם כבר פעם אחת היו בברזל הרי הם כבר ירדו לתורת קבלת טומאה, וכיון שכן הוי כמו שברי כלים ואין מסככין בשברי כלים, והנה אפ' שהחץ הזכר הינו רק בית יד לראשי החץ שהוא עשוי ממתכת, בכל זאת דנים את החץ כאילו היה כלי אחד ואפ' שהיד נשברה בלבד הרי היא כשברי כלים. ויש לעיין בזה מדברי הגמ' שם בסוכה יג; שידות האוכלין שבססן בגורן מסככין בהם, והנה קמן שמסככין בידות לאחר שנשברו. אמנם, ודאי שיש לחלק, דאין גזרה שלא לסכך בשברי אוכלין, או בכל מה שבא מן האוכלין שהוא אינו מקבל טומאה, דכל מה שאינו אוכל כעת הרי הוא כשר לסיכון.

וא"כ יש לעיין במסכך באוכלין כאלו שהיו מאכל אדם פעם וכעת הם נפסלו אפ' מאכילת הכלב שאין הם מקבלים טומאה כלל וגם טומאה שהיתה להם פרוחה, דהוא ממש דמי לשברי כלים ואם אין את הגזרה הזו באוכלין יהא כשר, אך יש לעיין באוכל כזה שנפסל מאכילת אדם אך הוא עדיין ראוי לבהמה, ונחלקו בזה הראשונים, דדעת הר"מ שכל שלא קיבל טומאה בעודו ראוי לאדם הרי הוא אינו מקבל טומאה כעת כיון שהוא אינו ראוי לאכילת אדם, אבל אי נטמא לא פוקעת הימנו הטומאה. אמנם לראב"ד ורוב ראשונים הוא גם מקבל טומאה עד שיפסל מאכילת כלב, ואפ' הוא ראוי כעת למאכל בהמה. וא"כ יש לעיין לדעת הר"מ באוכל כזה שהוא לא נטמא וכעת הוא טהור ונפסל מאכילת אדם והרי הוא כעת ראוי לבהמה אי אפשר לסכך בו כדרך שמכססין בכל מאכל בהמה כגון חציר א"ד לא, ויש לעיין. [ואגב, הראב"ד שם כתב על דברי הר"מ דהגמ' במסכת ברכות הטעתו ללמוד כן. ויש לעיין לאיזה גמ' בברכות כוונת הראב"ד].

היה ברוחב זה העולה טפח או יתר אף על פי שהוא גבוה יתר משלשה טפחים רואין אותו כאילו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד. והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד". ומהא שהצריך הרמב"ם שיהא מכוון כנגד אויר התחתון דקדק הכס"מ

<< המשך בעמוד יא

טומאת מדרס בסולס הרב יוחאי ברדה

אפשר לעמוד האם טמא במדרס, דמחד יש לומר שכיון שהוא עשוי לעמידה הרי הוא טמא במדרס, אמנם יש לומר שאין הוא עשוי להנאת עמידה אלא כדי שלא יפול, לא חשיב השענות מספקת לענין מדרס.

והדברים מפורשים במשנת הגר"א, דכתב שם על דברי השו"ע שהסולם טהור, והפנה לעיין ביור"ד קצ"ח סל"א, דשם איתא: "ולפי זה מקוה מה שיש בו שליונות [פי' מדרגות] של עץ, אם טבלה על גבי השליונות לא עלתה לה טבילה דפשוטי כלי עץ הם" ובבאור הגר"א שם כתב: "דפשוטי כ"ע הם. ור"ל דחזי למדרסות כנ"ל משא"כ באבנים וכ"ח אבל בלא"ה אף על גב דאמרין שם ס"ו א' דמטמא מדרבנן כבר פי' בתוס' שם בד"ה ושאינו כו' ובפ"ק דסוכה [ה' א'] וש"מ דוקא במשמש אדם ומשמש אדם לאפוקי סולם וכמ"ש בת"כ הביאו תוס' שם ושם, וא"כ מבואר שסולם כזה שעשוי לעמוד עליו הרי הוא טמא במדרס. וא"כ סולמות שלנו בסתם, אי היו עשויים מעץ, שאין עשויים לעלות ולירד אלא לשהות עליהם בעודו גבוה [כגון לתקן משהו גבוה] הרי הם טמאים במדרס.

התוס' בכמה מקומות הביאו לדברי הת"כ שממעט סולם מטומאה, והטעם

הוא שפשוטי כלי עץ הרי הם טהורים, ומה שיש טומאה לכלי עץ יתכן או שבאופן כזה שהם עשויים לשכיבה או ישיבה טמאים במדרס מהתורה, או באופן כזה שהם משמשי אדם ומשמשי משמשיו [ונחלקו הראשונים אי טומאה זו היא מהתורה]. והטעם שסולם טהור הוא מחמת שהוא פשוט, אבל אי יהא בו בית קיבול יהא טמא, וזה מה שכתב שו"ע תרכ"ט בשם הרשב"א שיש להסתפק אי אפשר להסכך בסולם שיש בו בית קיבול שליונות, והיינו שכל סולם שהתמעט בת"כ הוא דווקא סולם כזה שאין לו בית קיבול כלל והשליונות מחוברות למעמידים במסמר, אבל אי היה בית קבלה לשליונות הרי הוא טמא ואפ' שהוא בית קיבול העשוי למלאות כמבואר בסוכה יג בדין חיצים נקבות, דבית קיבול העשוי למלאות שמיה בית קיבול. והנה הטעם שאין בסולם טמא במדרס הוא מחמת שהוא עשוי לעלות בו ולרדת, ואין הוא עשוי לעמוד עליו באופן קבוע, אבל יש לעיין בסולם כזה שעשוי לעמוד עליו כגון הסולמות שלנו היום שיש בהם מעין טס בסופם שעליו

בדין ביטול עפר לענין סוכה וטומאת מת הרב אילון מועלם

איתא בגמ' סוכה [ג:]
היתה גבוהה מעשרים

אמה ובא למעטה בכרים וכסתות - לא הוי מיעוט ואע"ג דבטלינהו לכולהו משום דבטלה דעתו אצל כל אדם, תבן וביטלו וכו' ש"ע עפר וביטלו הוי מיעוט, תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם מח' ר' יוסי ורבנן דתנן בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו - מבוטל, ביטלו אין לא ביטלו לא [אלמא עפר סתם לא הוי ביטול] ותני עלה ר' יוסי אומר תבן ואין עתיד לפנותו הרי הוא כעפר סתם ובטל וכו'. מבואר בגמ' דדין ביטול עפר למעט גובה הסוכה וכן ביטולו לענין טומאת מת הווי פלוגתא דר' יוסי ורבנן ותליא הא בהא, דמדמה הגמ' דין ביטול לגבי סוכה לביטול לגבי אהל בדין טומאת מת.

והנה הרמב"ם בהלכות סוכה [ד' יג'] כ' סוכה שאוירה גבוה מעשרים אמה ומיעטה בכרים וכסתות אינו מיעוט ואפי' ביטלם. מיעטה בתבן וביטלו הרי זה מיעוט ואין צריך לומר עפר וביטלו אבל בעפר סתם אינו מיעוט ע"כ. והיינו דפסק כרבנן דר' יוסי דלא הוי מיעוט בעפר אלא א"כ ביטלו, וצ"ע דבהלכות טומאת מת [ז' ו'] כ' בית שמילאהו עפר או צרורות הרי זה בטל הבית והרי הוא כגל של עפר או צרורות ואם היתה טומאה בתוך העפר בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, וכלים שבצידה בתוך העפר טהורים ע"כ. ולא הזכיר הרמב"ם שצריך לבטל העפר ולכא' הוא כר' יוסי דעפר בטל מאיליו ואין צריך לבטלו ולכא' הרמב"ם מזה שטרא לבי תרי דהלא הגמ' מדמה זה לזה וצ"ע. ויש מן האחרונים שכ' שאכן ס"ל להרמב"ם דבעי ביטול אף לענין טומאת מת אלא שסמך על מה שכ' בהלכות סוכה, ודוחק.

ויעויין באביעזרי [ד' יג' מסוכה] שהקשה סתירה זו בדברי הרמב"ם והביא שהתוס' יו"ט כ' [שם באהלות] דהרמב"ם גריס בית שמילאו עפר או צרורות - ביטלו, ולא גרס 'וביטלו' - דמשמע דצריך שיביטלנו, אלא גרס 'ביטלו' - דהיינו שמאיליו נתבטל ולכן פסק דבטל מאיליו כרבנן, אלא דזה סותר להסוגיא בסוכה דמדייקת הגמ' ממשנה זו דסברי רבנן דעפר צריך ביטול, ורק ר' יוסי סובר דבטל מאיליו, ועוד דסו"ס קשה סתירת הפסיקה ברמב"ם דבסוכה פסק דעפר צריך ביטול, ובטומאת מת פסק דבטל מאיליו וצ"ע.

ויעויין שמשכ' ליישב דאכן גריס הרמב"ם כדברי התוס' יו"ט אלא דס"ל להרמב"ם דביטלו אין המכוון שבטל ממש העפר למהוי קרקע עולם אלא שבטל דין המאהיל שיש בבית ותו לא הוי טומאת אוהל אלא טומאה רצוצה וע"ז דייקה הגמ' דטעמייהו דרבנן רק משום דבטל דין מאהיל של הבית אך אינו בטל ממש לקרקע אלמא עפר צריך ביטול, ור' יוסי ס"ל נמי כרבנן דהוי טומאה רצוצה אלא דפליג עלייהו בטעם הדבר דס"ל דהיינו טעמיה משום דבטל העפר ממש למהוי קרקע עולם, ולא משום דנתבטל דין המאהיל שבבית, דלולי שהיה מתבטל העפר ממש לא היה מתבטל דין המאהיל של הבית ושפיר הוי טומאת אוהל, ולכן שפיר פסק הרמב"ם בהלכות טומאת מת דבטל הבית - דאין כוונתו שהעפר בטל ממילא, דלעולם כיוון שלא ביטלו אין מתבטל למהוי כקרקע, אלא דמ"מ לא הוי טומאת אוהל כיוון שבטל דין הבית לענין שלא יהא דין אוהל המת.

והנה נראה דאנתי קשים דברי הרמב"ם, ראשית דהנה לשון הרמב"ם הוא בית שמילאהו עפר או צרורות הר"ז בטל הבית והרי הוא כגל של עפר או צרורות - ומדבריו דמדמה לגל של עפר או צרורות משמע דהוי ממש כקרקע עולם ולא רק שבטל דין הבית, ועוד קשה דלפי ביאור זה נמצא דנח' רבנן ור' יוסי בתרתי דלרבנן עפר סתם לא הוי ביטול אלא שבטל דין המאהיל של הבית, ור' יוסי סובר דעפר סתם הרי הוא

בטל למהוי קרקע עולם,
ועוד נח' דלרבנן שייך דין

ביטול הבית אף בלא שנעשה לקרקע עולם ור' יוסי ס"ל דאילו לא הוי העפר בטל לא היה בטל דין המאהיל של הבית. ועוד יש להקשות דנראה ברמב"ם שייחד פרק ז' באבות הטומאה לביטול גמור למהוי כקרקע עולם, ורק בפרק כד' דיבר מבית שמלא תבן - דהיינו דבר שאין מתבטל אלא רק ממלא את חלל הבית, ועוד דיעויין שם ברמב"ם [כד' ג] שכ' חילוקי דינים בבית שמלא תבן ולכא' לדברי האביעזרי היה להרמב"ם לכתוב אותם חילוקי דינים אף לגבי בית המלא עפר דדין אחד להם. ועוד דלדבריו היה לר' יוסי לחלוק אף בבית שמילאו תבן דהא לא ס"ל דין ביטול המאהיל בדבר שלא מתבטל ממש למהוי קרקע עולם, ועוד דלדבריו נמצא דליכא פלוגתא דלינא במח' רבנן ור' יוסי בבית שמילאו עפר אלא רק נח' בטעם הדבר דהוי טומאה רצוצה, והוא דוחק להעמיד פלוגתא דתנאי רק בטעם הדבר ולא בדין.

אשר על כן נראה דבאמת גירסת הרמב"ם ביטולו [שאין צריך לבטלו בפיו], ועוד דגריס הרמב"ם 'עפר או צרורות' ולא עפר או תבן' - וס"ל דאכן חלוק עפר מתבן, דעפר מתבטל ממש להיות כקרקע עולם משא"כ בתבן דהוי כחפצים הנמצאים בתוך הבית ולכן חלוקים בדינם וא"ש משכ' הרמב"ם דבמילאו בעפר הרי הוא כגל של עפר או צרורות - דהוי ממש כקרקע עולם אלא דא"כ הדרה קושיא לדוכתיה דנמצא דהרמב"ם מזה שטרא לבי תרי.

והנראה לומר בזה בהקדם, דהנה כל מח' ר' יוסי ורבנן בעפר סתם לכא' הוא דווקא בעפר בבית או בסוכה דכיוון דמקום זה עומד לדיורים ס"ל לרבנן דאין העפר בטל מאיליו למהוי קרקע עולם אלא חשוב כרפש בתוך הבית, אבל אילו יניח אדם עפר סתם ברחוב לכ"ע יתבטל העפר לקרקע עולם, ונראה שזה פשוט בסברא אמנם זו גם גמ' מפורשת בעירובין דאיתיה התם דבור שמילאהו עפר מערבין אחד ולא שניים [דבטל ההפרש בין החצירות] ומקשה הגמ' ממשנתנו דס"ל לרבנן דעפר צריך ביטול ומתרתא שני תרוצים, דהמשנה בעירובין ס"ל כר' יוסי ועוד דשאני בור מבית, "דבור לסתימה קאי, בית למסתמיה קאי" בתמיה. - אלמא בדבר שדרכו בסתימה מודו רבנן דעפר סתם בטל מאיליו, ודווקא בבית ס"ל דצריך ביטול.

וא"כ נראה לומר לפי"ז דהכי דייקה הגמ' ממשנתנו דס"ל לרבנן דעפר סתם בעי ביטול דתנן בית **שמילאו** עפר או צרורות - בטל, ביטלו אין כלומר דווקא שביטלו ע"י שמילא את כל הבית עפר - רק מחמת זה הוי העפר כקרקע עולם דתו ליכא מה שימנע את ביטולו דהו"ל כמו עפר ברחוב דודאי בטל מאיליו, הא לא ביטלו - כלומר שלא מילא את כולו עפר - לא, דכה"ג לא הוי ביטול עד שיבטלנו - אלמא עפר סתם צריך ביטול בבית. ולפי"ז א"ש פסקי הרמב"ם דלעולם פסק כדעת רבנן דבעי ביטול ולכן כ' בהלכות סוכה דצריך לבטלו, ומ"מ בהלכות אבות הטומאה לא הצריך ביטול משום דהתם מיירי במילא את כל הבית ובכה"ג באמת א"צ לבטל העפר כיוון דהבית והעפר ביטולם בא כאחד דאין מה שימנע מהעפר להתבטל וממילא בטל הבית, אבל אין הכי נמי אם ימלא רק מקצת מהבית ויטמין בתוך זה העפר מת לא תהא טומאה רצוצה עד שיבטלנו בפיו - ודין זה משתמע מדברי הרמב"ם שכ' דווקא מילאו עפר הר"ז **בטל הבית** - הא אילו לא מילאו לא בטל הבית והעפר צריך ביטול, ולדרך זו א"ש דלא נח' ר' יוסי ורבנן בתרתי אלא רק אם עפר סתם בבית שלא מילאו צריך ביטול או לאו, וכן לפי"ז א"ש דפלוגתייהו איננה רק בטעם הדבר דהוי רצוצה אלא איכא נמי פלוגתא דלינא דבבית שלא מילאו וטמן בעפר מת לרבנן הוי טומאת אוהל ולר' יוסי הוי טומאה רצוצה.

בדין סיכון באוכל שאינו מוכשר הרב מ. נחמיה הלברשט

בדין אוכל שלא הוכשר
לקבל טומאה אי שרי

לסכוך, הנה הפמ"ג [תרכ"ט משב"ז יב] כתב להוכיח מתוס' [לקמן יג: ד"ה ירקות] דפסול לסכוך, ונקט שם דמה"ת פסול. אך הבכור"י [שם ס"ק ט"ז] חולק וס"ל דכוונת תוס' לפסול מדרבנן בלבד, דהא רבי יהודה ס"ל לקמן [לוי: דסכך כשר רק מד' מינים שבלולב, והרי אתרוג בכללם. א"ו איירי באתרוג שלא הוכשר, וכשר עכ"פ מה"ת.

אולם נראה בעזרי"ת לדחות הראיה, דהנה לכאורה יש לתמוה מהכ"ת דיפסל מה"ת הא סו"ס לא מקב"ט. והרש"ש [יג:] כנראה מה"ט לומד דפסול רק מדרבנן. אכן בתורי"ד [יג:] להדיא דפסול מה"ת והביא מקור לזה, דהא בסמוך דרשינן בפסולת גורן ויקב ולא גורן ויקב עצמן,

ומה"ט איכא למילף אף
על אוכלין שלא הוכשרו,

דמשמע דגורן ויקב עצמם לעולם פסולים לסכוך עכ"ד. ומעתה לק"מ מרבי יהודה, דהא כבר כתבו תוס' לקמן [לוי: ד"ה רבי] דר"י ע"כ לא דריש פסול טומאה וגדולו מן הארץ מפסולת גו"י דהא לדידיה אף פסולת גו"י פסול לסכוך, אלא דריש כר"ל מאד, או כר"ד אר"י מחגיגה, [ולכא' למפרך עליה מה חגיגה בע"ח אף סוכה בע"ח דהא דריש דדוקא מד' מינים מסככין]. עכ"ד. ולפי"ז לק"מ דר"י דלא דריש מפסולת גו"י שפיר יתיר לסכך באוכל שלא הוכשר דסו"ס אינו מקב"ט והוי דומיא דאד ודומיא דבע"ח דג"כ לא מקב"ט, משא"כ התוס' לקמן [יג:] קאי לדידן דדרשינן מפסולת גו"י, ומש"ה פסלי מה"ת אוכל שלא הוכשר.

בדין עוקץ האתרונ הרב אברהם דוד קורלנסקי

עוקצין פ"א משנה ו' תנן ושאר כל העוקצים לא מיטמאין ולא

מטמאין, בפשטו עולה דעוקץ אתרוג דלא תנן ברישא דהוי מכלל העוקצין שמצטרפים א"כ אינו מכלל הפרי, ומעתה יש להעיר דהנה ברש"י בסוכה דף לה ע"ב מבואר, וכן בשו"ע סימן תרמ"ח סעיף ח דאם ניטל כל העוקץ של האתרונ ונשאר מקומו גומא פסול, וביאר במ"ב שם ס"ק ל"ג דהטעם משום חסר, וצ"ע דכיון דאינו מכלל הפרי א"כ אמאי נחשב לחסר.

ובאמת בעיקר דינא דמתני' דתנן ברישא דעוקצי תאנים וגרוגרות מצטרפים, משא"כ שאר עוקצין דאינם מצטרפים יש לדון באיזה אופן מידי הק עוקצין.

דיעוין במשנה אחרונה ובביאור הרד"ל על התוספתא ריש פ"א דעוקצין, דהביאו ראה גדולה דהנך עוקצין ראויין לאכילה, דהא תנן בתרומות פ"א מ"ד עוקצי תאנים וגרוגרות והכסולים והחרובין של תרומה אסורים לזרים, ומהא דמבואר דהם אסורים לזרים ע"כ דראויים לאכילה, ומשו"ה חל עליהם תרומה.

והנה בירושלמי הובא בר"ש [שם] מבואר דמיירי בעוקצין המובלעים באוכל, דדוקא החלק המובלע באוכל חשיב אוכל, ומעתה ה"ה הק עוקצין דתנן הכא מיירי במובלעים, והא דתנן בס"פ כלל גדול דף ע"ו ע"ב לענין שיעור הוצאה דאין העוקצין מצטרפים, יעוין ברד"ל דנסתפק דשמא מיירי דוקא בעוקצין שאינם מובלעים, אמנם במשנה אחרונה פשיטא ליה דלגבי שבת בעינן אוכל חשוב, והכי אין נאכלין אלא אגב האוכל, והכא לענין טומאה נמי איצטרופי דוקא ובאפי נפשיהו לאו אוכלא ניהו.

ויעוין בחזו"א סימן א' סקי"ד דתמה על פירושו דמסתימת הראשונים ז"ל לא משמע דמיירי דוקא במובלעים, וכן עוקץ דלעת דר' יוסי משמע בעוקץ היוצא וכ"ה להדיא בלשון הגר"א בא"ר דאפילו יותר מטפח, וכן שאר עוקצין דת"ק מיירי אפילו ביותר מטפח, אלא ע"כ נקט דהכא מיירי אפילו בעוקצין שאינם מובלעים, ומ"מ מצטרפים כיון דנאכלין בהדי האוכל, והא דלגבי תרומה בעינן דוקא מובלעין אין ללמוד טו"א מדין איסור דאע"ג דמצטרף כל העוקץ שנאכל עם הפרי מ"מ לא חשיב אוכל לענין איסור, דהא הגידין והקרנים והטלפים דתנן חולין קי"ז ע"ב דמצטרפין לענין טו"א מ"מ אין חייבין עליהן משום נבילה, תדע דהכא שאני דהכא נראה דמצטרפין דוקא, בפני עצמן

המשך מעמוד ט

לא, ואילו התם אסרום לזרים אפילו בפנ"ע, אלא ע"כ דהתם

במובלעין באל, והכא בחוץ לאוכל, וע"ש מה שהוכיח עוד. עוד יעוין בחידושי מרן רי"ז הלוי [בקונטרס על סוכה עמ' ל"ב] דדייק מדברי הרמב"ם בתרומות, דהם אסורים לזרים גם שאין בהם אוכל, ותמה עליו מהירושלמי דהצריך שיהיו מובלעים באוכל, וכתב לבאר דכל מה דבעינן שיהיו מובלעים שראוין באוכל משום דלגבי תרומה לא מספיק מה שראוין לאכילה, אלא בעינן שיהא עליו שם פרי, וכל שאינו מכלל הפרי אינו בכלל חיוב תרומה, וכמו תלתן דאף דטעם עצו ופריו שוה, אבל מ"מ רק הזרע חייב בתרומה ולא העץ, והיינו משום דהעץ אינו בכלל פרי, וממילא דוקא העוקץ שנכנס בתוך הפרי הוי בכלל גוף הפרי, ושם פרי ביה, משא"כ העוקץ שחוץ לפרי אינו בכלל פרי כלל, ומעתה מה שבעינן מובלעות הוי רק דמחמת זה חל עליו שם פרי, אבל ודאי דהוי ראוי לאכילה בין שיש עמו אוכל, ובין שאין עמו אוכל, ולכן אסור לזרים גם כשאין עמו אוכל.

ולפי"ז מבואר היטב אמאי לגבי טו"א לא בעינן שיהיו העוקצין מובלעים בתוך הפרי, משום דלגבי טומאה העיקר שיהיו ראויים לאכילה וכל שראויים לאכילה איכא עליה שם אוכל, ולא בעינן שיחול עליהם שם פרי, ולכן לא בעינן שיהיו מובלעים.

העולה דלדעת המשנ"א והרד"ל, איכא נפק"מ גדולה בין שני הפירושים, דלפירוש דמצטרפים משום דנאכלים אגב האוכל, מיירי דוקא בעוקצין המובלעים, ולפירוש דהוי שומר, א"כ מיירי גם בחלק היוצא מן האוכל, ולדעת הגר"א בא"ר שמבואר דעוקצין דרישא שיעורם אפילו ביותר מטפח, א"כ מבואר נפק"מ להיפך, דאי מצטרפים משום שהם אוכל א"כ שיעורם אפילו ביותר מטפח אבל אי משום שהם שומרים, א"כ דוקא המשום הסמוך להם דאילו ינטל יתייבש הפרי חשיב שומר אבל השאר לא הוי שומר, עוד כתב הרד"ל דאיכא נפק"מ ביניהם אי בססן דאי משום שומר כשבססן טהורין, ואי משום אוכל גם כשבססן עדיין נאכלים עמו, ויעוין בחזו"א [שם] דפשיטא ליה דגבי לגבי שומר לא מהני בססן, ומעתה אי נמיא דמתני' מיירי אפילו באינם מובלעים, א"כ אפשר לומר דבמובלעים לכו"ע מצטרפים וחשיבא אוכל, ולכן בנחסר פסול לצאת בו יד"ח דהוי חסר.

ומבואר שחלוק כל הנך מדינא דהראשונים גבי קורות, דבקורות בלא דינא דחבו"ר הטומאה תחת קורה אחת, והקורה השניה לא מאהלת על הטומאה, ובזה בעינן לדינא דחבו"ר להחשיב את הקורה השניה כחלק מהאהל, ובזה חדשו הראשונים שאם הם חלוקים ולא נראה כאהל אחד כיון דהאהל העליון עודף על התחתון לא אמרינן חבו"ר שהקורה השניה תהא כחלק מהאהל, משא"כ בארובה וכיו"ב שתקרת העליה היא ע"ג הטומאה והיא מאהלת על הטומאה ורק שתקרת הבית חוצצת בין הטומאה לתקרת העליה, ומה"ט העליונה אינה מהאהלת על הטומאה ומפרשת חציצת אהלים היא, בכה"ג ע"י חבו"ר אין צריך לעשותם כאהל על הטומאה, דהא מצד עצמו הוא מהאהל על הטומאה, ורק דבעינן ע"י חבו"ר להחשיב שאין הפסק אויר ביניהן, וממילא הוא אהל אחד על הטומאה, וחשיב שתקרת העליה היא אהל אחד עם תקרת הבית, ובזה לא אכפת לן שתקרת העליה יותר רחבה מאויר שבתקרת הבית, כיון דהיא מכח עצמה יכולה לפשט את הטומאה גם בלא תקרת הבית, ובעינן לחבו"ר רק כדי שלא תהא תקרת הבית חוצצת ביניהן, ולפי"ז ניחא שבכולם האהל העליון הוא מהאיל על הטומאה או לכה"פ על התפשטות הטומאה ורק אהל התחתון חוצץ ובזה בעינן לחבו"ר רק להחשיב שאין אהל ביניהן והכל אהל אחד וכתבאר, ואה"נ במתניתין אם קורה העליונה עודפת על התחתונה לצד התחתונה שהטומאה שם בכה"ג תחת כולם טמא.

דשיטתו שצריך שיהא באויר שבין התחתונות כאותו השיעור שיש בעליון, דאל"כ לא אמרינן חבו"ר, ובשו"ע [אור"ח סי' תרל"א] העתיק לשון הרמב"ם ובדעת הרמ"א שם משמע דסגי שיהא בין התחתונות טפח אע"פ שהעליון יותר מטפח, וכן דעת הרעק"א שם, ודעת הפמ"ג [מ"ז ס"ק ד'] שבעי שיהא האויר שבין התחתונות כשיעור העליונות. והקשה הגר"ח שם מהא דמבואר באהלות פ"ד בשני זיזין זה ע"ג זה וכו' היה העליון עודף על התחתון פו"ט וכו' תחתיהן וביניהן טמא, דמבואר שאע"פ שהעליון עודף על אויר שבתחתון אמרינן חבו"ר, וכן תמה מפרק י' בארובה שבין בית לעליה, שאהל העליה מצטרף לאהל הבית להביא טומאה לבית מדינא דחבו"ר, ואע"פ שתקרת העליה רחבה יותר מהארובה ואמרינן חבו"ר, וכן הקשה מהתוספתא המובא בר"ש פ"ב דאהלות קורות הבית והעליה דאם עשויות שתי וערב טומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא, הרי שגם שהקורות העליונות עודפות מאויר שבין התחתונות אמרינן חבו"ר, וקשה על הנך ראשונים דסברי דבעינן שיהא העליון מכוון כנגד האויר התחתון ע"כ דברי הגר"ח. ויש להקשות עוד ממתניתין פ"א מ"ב באכסדרה שנסדקה דאם הניח קנה גבוה טפח עירב הטומאה מדינא דחבו"ר אע"פ שתקרת האכסדרה רחבה יותר, וכן מפ"ט בכורות שגבוהה מן הארץ טפח טומאה תחת הכוורת הבית טמא מדינא דחבו"ר אע"פ שגג הבית רחב יותר וצ"ע.

דבר המערכת

בפרשת כי תבוא: "את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו, וה' האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו, ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם קדש ה' אלקיך כאשר דבר", ופרושו הוא שכשם שעם ישראל קיבל את התורה והפך בזה להיות עם ה' בתורה ובמצוות, כך גם הבדיל ה' את עם ישראל מכל העמים להיותם עליונים על כל הגוים להיות קדושים. וכתב בעל הטורים שם: "כאן רמז ו' סדרים. להיות לך לאלהים זה סדר זרעים שמתחיל בקריאת שמע. ועוד יש בו תרומות ומעשרות שהם יראת ה', דברים שבינינו לבין ה'. וללכת בדרכיו זה סדר מועד דכתיב [ישעיה נח יג] אם תשיב משבת רגליך. ולשמור חקיו זה סדר נשים שמדבר בעריות שנאמר בהם [ויקרא כח] ושמרתם את חקותי. ומצותיו זה סדר קדשים שמדבר בקרבנות דכתיב בהו [שם כז לד] אלה המצות. ומשפטיו זה סדר נזיקין. ולשמוע בקולו זה סדר טהרות דכתיב בהו [תהלים יב ז] אמרות ה' אמרות טהורות. וכנגדם אמר ששה דברים להיות לו לעם סגולה. ולתתך עליון. לתהלה. ולשם. ולתפארת. ולהיותך עם קדוש", ומבואר בדברי בעה"ט שקבלת התורה כוללת את כל השיתא סדרי, ובכל סדר שע"ה קבל על עצמו יש הנהגה מיוחדת מה' כנגד אותה קבלה, וסדר טהרות הוא להיותך עם קדוש, ויש לעיין אמאי עם קדוש הוא דווקא בסדר טהרות ועל זה נאמר לשמוע בקולו, הרי כל התורה כולה היא קיום מאמר ה' ומה נתיחד זה מהשאר.

והענין יבואר ע"פ דברי המדרש תנחומא בריש פרשת אמור: "הכהנים בני אהרן וגו' [ויקרא כא א]. זש"ה אמרות ה' אמרות טהורות וגו' [תהלים יב ז]. כל מה שהקב"ה מזהיר את ישראל בשביל קדושתן וטהרתן, אמרות ה' אמרות טהורות, אמור אל הכהנים ואמרת אליהם, הרי אמירה שתי פעמים, למה הדבר דומה לטבח שהיה נכנס ויוצא לפני המלך, אמר המלך גוזרני עליך שלא תראה מת כל ימך, מפני שאתה נכנס ורואה את פני, שלא תטמא פלטירין שלי, כך הקדוש ברוך הוא גזר על הכהנים הנכנסים לבית המקדש שלא יטמאו למת, לפיכך הוא אומר לנפש לא יטמא בעמיו", ומבואר שענין הטהרה הוא מחמת קרבת ה', ובא הכתוב כאן בכהנים שיזהרו ממת כיון שהם בבחינת רואי פני המלך, וכמו כן כלל ישראל כיון שהוא הובדל משאר העמים להיותו קרוב אל ה', כמבואר בקרא, לכן התרבתה בהם קדושה יתרה במצוות דיני טומאה וטהרה.

ב"ה, זה הגליון השביעי של "יאמרו דעת" בבחינת כל השביעיין חביבין. חג הסוכות, הרווי בנושאים המשיקים לטהרות, כגון סיכון בדבר המקבל טומאה, סיכון בכלים ושברי כלים, טומאת אתרוג, ודיני טומאת אהל לגבי שיפועי אהלים וחבוט רמי, הנה פתח זוטא להכנס לענינים אלו. ותרבה הדעת.

המערכת.

לעילוי נשמת
הרב יונה בן נתנאל ז"ל

לקבלת הקובץ במייל:

ולגליינות קודמים

T620@OKMAIL.CO.IL

להנצחות, תרומות, ובכל עניני הקובץ

03-6166360

זמא קולי

פקס: 1533-6166360

הגליון הבא יצא בעז"ה לקראת פרשת וישלח

ויעסוק בעניני

עניני טומאת מדרס

תגובות, חדו"ת, הארות והערות

עד 500 מילים

בענינים אלו יש לשלוח ל:

T620@OKMAIL.CO.IL

עדיפות להערות קצרות

כמו כן ניתן לשלוח בדואר ל:

מכון יאמרו דעת

יחזקאל 11 בני ברק

החומר יתקבל עד ג' חשוון

לזכרון עולם בהיכל ה'
לע"נ

גנענדל

בת הרב חיים גרשון

שפירא

זכתה לבנות בית על אדני התורה והיראה ומסורת אבות,
להקים דורות ישרים מבורכים ההולכים בדרכיה עוסקים
בתורה ובמעשים טובים, הרבתה במעשי צדקה וחסד כל
הימים מתוך הצנע לכת עם ה' אלוקיה, תפילותיה ובקשותיה
היו שגורות על פיה כל הימים

נפטרה בשם טוב בכ"ז אלול תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה